

C(17411)2

R-888

343266-

Көглтин Дава

ЖИРҢИ
БОЛН
УХСИЛҢН

□
Шүлгүдин болн
поэмсин хураңһу
□

Хальмг дегтр һарһач - Элст - 1967

ТУУЖ

Алта уулын цааһас
Халта түүк эклнэ.
Халх болһнанныь кааһас
Алх ээмшг цеглнэ.

Хагта хальмг тууж,
Агта һашуһан ууж,
Сар жилэн зүүнэ,
Цар тергэр нүүнэ.

Усн хатяр холар,
Цусн турглсн һолар,
Асрлт уга зевэн
Тарслт уга цевэн,

Дааж, уралан чирнэ,
Тааж, Ижлүр ирнэ.
Күмсн, тежэл тату,
Күцсн жирһл хату.

Мергн күңклмүд тоолж,
Сергн, цагар жиснэ.
Удан хөөтиг цоолж,
Ухан иргчүр ниснэ.

Деер мандлсн нарн
Кеер улаж һарн,
Ицл хальмгт өгнэ.
Чидл батрж, көгнэ.

Цаһан саната орсиг
Ахан гижэ олва.
Ниилж седклэн олсиг
Диилж болшго болва!

Аврси Октябрь диилвэ!
Харвси хүв төрвэ,
Үрси байр ирвэ —
Түрси хальмг биилвэ!

Ээлин алдр аава
Ленин хаалһ заава,
Күмн өдгэг залва,
Түмн мууһасн салва.

Нарта коммунизмин цол
Арта герлэри цээвэ.
Хүвтэ мана ол
Үвтэ сээһэри хээвэ!

МОСКВА

Хальмг таңһчин халун
Ханлтин байсгсн үгиг,
Түмн сай ахрин
Туурсн олнд яһж,
Теднэс күн болһнднь,
Тевчж, дуудад тальвхв?

Онц онциг ниилүлх
Ончта нег үг,
Ханлт, байр, хүвиг
Ханьцулх, һанцхн үг,
Күмни,
 дала болгсн,
Күндтэ келнд бээдви?

Бээнэ!

Ухани гүүнэс
Бээдлнь солңгтрж торлзв,
Алдршсн күңклэрн йилһрж
Алтрж өмнм босв,
Мөңк сээхнэрн мандлж
«Москва» болж күңкнв!

АЛДР ЭГЛ САЛДСТ

Һазриннь иргч харвж,
Һартан селмән атхж,
Һал һалвин догшнур,
Һалзу,
 Үклин бахлурур,
Урһх хувин төлә,
Уралан,
 Жирһлин төлә,
Дәврэд,
 Диилвр
 Делскәд,
Дәэсэн баатрарн дарад,
Туужд,
 Төвскнән,
 Мөңкд,
Туурулси
 Эгл салдсд,
Эндр,
 Зүркни йөрәлин
Эклцин
 Халун менд!
Эн-зах уга
Эгл салдс,
Тиикд,
 Һанцхн эврәнчн
Төвскн нутгт биш,
Туужд,
 Нарта делкәд,

Гитлер
Күмнд белдси
Гүрмтэ үклин ээмшгэс,—
Даарх өлсх хамгиг
Дааж
Дегцднь тесж,
Нарарн гилтэ,
урһц
Назр хаһлад урһаж,
Мартена бешин өөр
Муурх, унтхан мартж,
Булслси цөөг батрулж,
Болдар цергэн теткж,
Көдлмшч,
колхозник,
номт,
Күндтэ генералын нер,
Салдсин зүркндэн зүүж,
Советин Күн болж,
Өнгрсиг,
Бээхиг,
Иргчиг,
Өврмжтэ зөргэрн харслач!
Берлинэ бункерт Гитлериг
Бийинь,
фашизмлэ хамднь,
Билжлж уга келэч,
Түүмрдж,
үй-үйэрнь,
Түүг
Чи хоралач!
Мандлси,

Манургсн,
Мөңкрсн,
Мартгдшго
 Майин Йиснд,
Учрсн хортан хорадг
Урна бэрцэн дуудуллач!
Диилвр бэрдгиг дасхсн
Дүүвр Коммуна партиннь
Нериг,
 Үрглжд унтршго
Нарнд күргэд өрглэч!
Алдр тер өдрэс
Алти хөрн жил
Давад
 жилмүдин жисэни
Дарукднь бидн орвдн.
Зуг,
 эгл салдс,
Зальврси чини нерн,
Зун жилмүдин туршт,
Күмни дур шингэж,
Күңкнж улм алдршх!
Күгдлэд,
 космост харсн
Кермсин дуунд соңгсгдх!
Күцсн мана күсл
Коммунизмэр бумбан кех!

МАЯКОВСКИЙ

Үннд бийэн нерэдэж
Үлгүр болмар ноолдсн,
Билгиннь хурц бекиг
Болд жидлэ дүнцүлж,
Дүнцүлиннь цецн утхиг
Дуунаннь айсар батлсн,
Мана уха авлсн,
Маяковский өмнм үзгднэ.
Ү-түмн, сай,
Үгмүдэс ор панцхнинь,
Келх ухананнь диглэ
Кев янзинь ирлцүлж,
Амарн арһул шимлдж
Айсинь айрад соңсж,
Шүүж,
түүж,
 йүүж
Шүлгиннь мөрд орулла.
Мицһн умшачһрин өмн,
Мисхлд,
 түрд гиж,
Туг кеһэд,
 дууч,
Туурх шүлгэн умшла.
Күгдлж,
 уралан алдрж,
Күнкнж ниргсн
 үгмүдэс
Цэклһн метэр өртж

Цагин бээдл үүмүлж
Шуулад
 дэknэс делдж
Шуугж,
 бадрж,
 босна.
Күн болһна зүркн
Келгдх үгинь тосна.
Соньн, күчтэ шүлг,
Сонр чикэр дамжад,
Седклин гүүнд тусна.
Баһ наснаси авн
Бадгин зокал медси,
Жирһлин аһуг
 шовһр
Жидин үзүрэр кедси,
Түүрмин чолун девскрт
Туужин буруг йилһси
Дуучин шүлг болһнь
Дамшлтин аш билэ,
Үннэ төлэ ноолдси
Үнтэ күлг болла.
Зовлңгин икинь үзүлж,
Зөвүрин күндләнх харһулж,
Зун жилмүдин туршарт
Зууньрж,
 көдлмшчнрин цус
Шимэд боожси капиталын
Ширэ буурчах кемиг,
Шүлгэрн буурлһнднь дөңнж,
Шулудулж поэт гүжрлэ.
Сулдхврин революцин тугиг

Суцнаж өөдэн өргж,
«Зүн көлин маршан»
Зун келэр ниргүлж,
Диилвр бэрсн классин
Даран өмн йовла,
«Мана поэт!» — гисн
Магтал классас авла.
Туужд түрүн болж
Түрү бээсн улст
Хүвинь харгнь бэрүлсн
Хүүвин йосан

дууч

Бээсн чидлэн харһж,
Биив ятхан айслулж,
Билгиннь мергэн үзүлж,
Бахтсн частрар магтла;
Дөрви үзг талас
Дарцж, селмэн хүрүлж,
Дэврэд, удлхн уга,
Дархар ирсн дээсиг,
Дууһарн,
бууһарн мет,
Дорацулад хорахд дөңнлэ!
Уктсн маанр деер
Унтршго социализмин нарн
Мандлад урһсн цагла
Маяковский,
урдк кевэрн,
Советин дуучнрин өмн
Селвгэрн уралан көтлсн
Ах дууч болад
Алдр белгэн өглэ,

Седклиннь совсар делдж,
Сиилүлж, үрглжд бөкшго,
Күңкл Ленинэ бээдл
Күмнд, эмдрүлж босхла!
Тегэд чигн Маяковский
Теегт, теңгст, теңгрт,
Уулын орад, белд,
Урд, өдгэд, иргчд,
Зөрг, иткл, ицл,
Зөв, үнн, байр,
Дегц цугинь өргж,
Дегтрмүдтэн, үрглжд, менд,
Туурсн түүнэ күңкл
Туужин утд энд!
Цасн, усн, халв,
Цусн, халыг диилэд,
Цагин зузаг цомлад,
Цугиг дааж давад,
Күңкл поэтин дегтрмүд
Күмни зөөр болв.
Мөңкд эврәннь орман
Мана седклд олв.

БОЛД ЗЭНГДЭ

«Зесин сэнь — зеврдго».

Хальмг үлгүрэс.

Хальмг таңһчиг тоомсрлж
Холас манаһур ирсн
Кировин нертэ заводын
Күндтэ элч — гиич,
Зесин батас бат
Зеврдго цаһан болдар
Зэнгдсн боодһа, яршгас
Залу татад һарһв:
«Хальмг таңһчд—Ленинградас,
Халун мендтэ хамднь,
Туужин ут хаалһд
Туурсн мана иньглт,
Болд зэнгдэ мет
Бат болтха гисн
Белг эне!» — гиж,
Болд зэнгдэг гилвкүрж,
Халучрхж өөдэн өргж,
Хээкрж хургт келв,
Эн зэнгдэһэс ачта
Эндэн хадрж герлтсн
Элвг цагин темдг,
Электричествин цээсн герлд,
Цевр цаһан седклэр
Цутхгдсн үнтэ белг,
Нарн мет мандлж
Ниргүлэд альх ташуль...

«Ханжанавдн!» — гиж залас
Хальмгуд сүрэлкж хээкрлдв.
Байрлж, цуг таңһч
Бахтж дүрклсн болв.
Барун һартан бэрж
Белгэн өргсн гиич,
Седкл таалсн шууган
Сулдж, төвкнсн хөөн,
Цевр, йөрэлиннь үгэн
Цааранднь күцэж келв:
«Кемр таанр ода
Кен гидг баатр,
Олн келнэ нииһин
Ончта зэңгдэ боож,
Эн болдиг матилһж
Эвкэд зэңгдсмб гихлэ —
Сурвринтн хэрүнь иим:
Сулдхвр, дажргдснд, некж
Арвн доладгчд болсн
Алдр революцин эцк,
Күңкл Ленин гиж
Кировцнр келцхэнэ!» — гивэ...
Сцenas манур хэлэсн
Сээхн мишэлһтэ зургас,
Мергн ухананнь күңклэр
Мөңкд зэңгдсн болдурн
Бүриж хэлэһэд, Ленин,
Байрлсн болж медгдв.

УРАЛАН

Жирһл, байр белглсн
Жирн тавдгч жилин
Дамшлтта көдлмшч һарас
Дааврта тугинь авсн,

Хөрн һурвдгч съездин
Хөөтд зарлх шиидврин
Жил болж туурх
Жирн зурһадгч, менд!

Урһжах шин жил
Урдкиннь буульмжта авъясар,
Урмдж, уктсн тоотан
Уралан алхж күц,

Туужин туурмжта халхст
Туслң эврәннь хөвән
Солңгин герләр бичж
Соньн сээхи бол!

Ицсн, итксн хамг
Ирсн жилд күцтхә,
Худл, хоома, мек,
Хуурч, үндснь тасртха!

Мөһлцг һазр деер
Мөңкд амулң мандлтха,
Төрски нутгм, күсл,
Төрән байрар хаһлтха!

Дэрвксн түүмрин зальта
Дээни халта бушкүр
Эк-эцкнрэснь
хүвтэ
Эцкрмүдинь бичэ салһтха,

Һазр деер күмни
Һанцхн күсл болсн
Эв-төвкнүн үрглжд
Элгсж жирһл мантха!

Хортн чидлтэ гиж
Хооран эс цухрсн,
Сулдхвр дуудж,
үклэс
Сүрдлго Төрскэн харссн,

Зөргтэ Вьетнамин үрдүд
Зөв-үнэн күцтхэ,
Аврлт уга деермч
Америкин цергиг көөтхэ!

Күн болһна санан
Күцж бээхд хүвртхэ!
Мандлсн нарн дор
Мацна тиньгр улс,

Нег-негэн күндлж,
Ни иньгэр бээтхэ,
Жирн зурһадгч, жирһлин
Жилвинь хэрүлж, күцэтхэ!

ИРГЧ ИТКЛИМДН ТЕВЧХ

Туужин
 умшгдсн халхар
Туурмжин
 күндтэ цагар
Жирн дөрвдгч жил
Жисэд хооран харчана,
Ханлт өргж,
 түүг,
Хальмгм, Төрсн нутгтаһан,
Үнн цаһан седклэрн
Үдшэж,
 иргчиг уктжана.

Күмн нээлж ицэд
Күлэсн иргч аашна.
Жил болһни алхц
Жирһлин сээг секнэ.

Цагин цаһан хаалһ
Цааранднь маниг көтлнэ.
Ирх алдр байриг
Иткж күмн көдлнэ.

Күч-көлсн аш
Күмни тууж сээхрүлнэ,
Эжго эмнг көдэ
Элвг урһц белглнэ.

Халун салькнд шатсн
Хагсу хальмг тег

Хээртэ буудяһан Төрскндэн
Хөрәһэд саймуд пудар

Заакрмднь күргж асхад,
Зальтрси туган делскнә,
Цекән чинртә ханлт
Цевр зүркндән хадһлна...

Жирлзсн цагин үлмэд
Жирн тавдгч жил,
Ядж, күләсн маанрт
Ямр хүв белгһнәч?

Өдр ирвәс оңгдарсн
Өргн хальмг теегиг
Өврмж болм, ямр,
Ончта диилврәр темдгһнәч?

Зуг,
мана улс,
Заячас хүвән күләхш,
Зөрг көдлмш хойрарн
Зураһан күцәж давулна.

Космосин аһуг эзлж
Көдэг урһмлар көкрүлж,
Советск күүнә нерән
Солңгин герләр туурулна!

Иргч жирн тавдгч
Итклимдн тевчхнь лавта.
Советин орна улс
Седсэн күцәхдән хавта!

ӨВКНРИН БУМБ

Кесг назр төгэлсн
Көвүн нанла харһв.
Хальмг теегэн хэлэж
Харм төрж келв:
«Мана теегт негчн
Мөнкрүлх бумб уга.
Көөркс, харһу өвкнр,
Кезэнэ малан өскж,
Цадтлан махан идж,
Цааранднь тоолдго бээж...»
Цугиг үзэд медчкскн
Цецн бээдл һарһскн
Гилгр маңната чирәһинь
Гилс гиж хэлэв,
Эсв буру ухаһинь
Энүнд иигж цээлһв:
«Маш чидлтэ өвкнр
Мана иргчин төлэ,
Күрл мөңгн бумбас
Күдр бумб делдлэ.
Малан өскж тедн
Манд жирһл белглсмн,
Жирһл-Бумбас давунь
Жилмүдт уга болдмн!»

МОҢҢЛ КҮСЛЭН КҮЦТХЭ!

«Моңһл яста улс,—
Мана кезэцк өвкнр,—
Хан, тээшнрин төлэ,
Хаац, хүв уга,
Түмн эгл цергчнр,
Түрж, эжго көдэд,
Юуни төлэ эгрж,
Ясн, цусан асхсмб?
Орчлңгин өрэл дээлснэс
Оларн ю күцсмб?..»

Хөрн зурһан жил
Хооран, Моңһлын орнд,
Халхин һолын дольга
Харвн тиигж санлав,
Мана өвкнрин Төрскн
Моңһлын өдгэг үзж,
Бээх-күцсн хамгтнь
Байсж,

туужд ханлав.

Күмни туужин йовц
Күңкл хаалһар жиснэ,
Жилмүдин дараһар давж
Жирһлин үннүр ниснэ.
Жилмүд зууһадар келксн
Жирисн туужин зам,
Хүвэн хээсн моңһлмудиг
Хөрдгч зуунд күрглэ.
Олна күсл шингэсн

Олмна цецн ухата
Сухэ-Баатриг Кремльд,
Сулдхвр күмнд зарлсн
Күңкл Ленинлэ үзлцүлж
Күслинь герлтхж сарулдхла.
Эрүн цаһан седклтэ
Эрэсэн келн улсла
Ах-дү бэрлдсн
Амулңгта Моңһлын нутг,
Цуг олн улстнь
Цутхлң кишг белглсн
Социализмин аһуд орж
Сайарн нииһэр байрлна,
Элвг байн жирһл
Эдлж ниргэд дүрклнэ!
Моңһл мана иньгүд
Мөңкд менд бээтхэ,
Алдр Ленинэ зааврар
Алхж, күслэн күцтхэ!

ТӨРСКИ БАЛХСНДАН

Назр деер, күүнд, төрски
Һанцхи балһси бээнэ.
Делкэн олн балһсдас зүрки
Доталж түүг хээнэ.

Адрута жирһлин хаалһдан, би,
Айтахн Элстэн санлав.
Алдр дээни ээмшгтэ һалвд
Амлж түүгэн харслав.

Түрү-зүдү гентки үзгдж
Түңшх кем харһла.
Седклим энкр балһси холас
Саатулж бийүрн дуудла.

«Элст мини, Элст!» — гиж
Эңгсж кесг нерэдлэв.
Элэ метэр холас делж
Эргэд ирхэн итклэв.

Күңкл Ленинэ хаалһ бэрсн
Коммуна партъдан ицлэв.
Худл хуурмгиг оньдин диилдг
Хээртэ үндэн ицлэв.

Хальмгин кишг дэknэс делгрж,
Хэрэд күрэд ирлэв.
Бийим эс меклси балһсан
Байрлж мендлэд үзлэв.

ЖИРЬЛИН ЭКН

Буудян экн хажрж
Бийнь бийэн хораж,
Бүчртэн дэknэс бийэн
Бүрдэж давтна гидг.

Һанцхи бийэн тер
Һазр деер давтну,
Урдк янзиннь шаханд
Урһциннь сольлтд үлднү?

Хэлэлчн: күмни бээхд
Хээртэ эмэн өгнэ,
Дүмбр йиртмжин жирһлд
Дурни цецг өскнэ.

Салтр угаһар буудя
Сольлтдан бийэн гееш,
Талдан түвмүдт хүврх
Тачалта седклэн алдхш.

Төрлһни түрүн бээдлэсн
Талдан хаалһар һарна,
Онгдан үлмэн закаһар
Ончта сээхнүр зүткнэ.

Кемр буудя — буудяг,
Көвүн — эк-эцкиг
Дураж давтдг болхла,
Делкэ дутх билэ.

**Назрас бултаж урһсн,
Һаңгд өсэд батрсн
Буудя, цаглань, космосин
Бүркэс өөдэн өргнэ!**

ЙӨРЭЛ

Калян Санжд

Урн үгин көрңгиг
Билгиннь үзгэр утхж,
Умшач үүриннь седклиг
Байрин үгэр цутхж,

Хальмг келнэ ачиг
Эрэсэн нутгт күргсн,
Ханлтин алтн үгиг
Алдр партьдан өргсн,
Жирһлин
Жилвэр
Жирлзгсн
Жисэни
Жири

насиһэн
Туурмж гиж
бахтл уга,
Түрү гиж
уйдл уга,
Залу кевэр залж,
Зөрг ухаһан үзүлж,
Эндр өдрт күрсн
Энкр ахдан ханж,
Тандан,
Хальмгин үрн,
Тоомсрта
Калян Санж,
Зун нас наслхиг

Зарлж,
Закж,
Йөрэжэнэвдн!
Цецн,
хурц билгэрн,
Цагиг
Цагт тооллго
Цааранднь
Урдк кевэрн,
Цугиг ачлхитн
Күлэжэнэвдн!

Наснтн
Ут болтха!
Нернтн
Шуугж делгртхә!

ШҮЛГЧ БОЛН ЦАГ

Хайрх дэрин өмнө
Халта тагчг мет,
Эмтн дүүрц зал
Э чимэн уга.

Хар, көк нүдд
Холас, шүлгч болһнур
Шин үг күлэж
Шилтж шинжлсн болна.

Бидн бас тедниг
Болһаж, сценэс харвнавдн,
Таалсн хэлэц илгэсн
Таньдг үүрмүдэн олнавдн.

Седклэн тэвж, үгин
Сенринь хээж, бичсн
Шүлгимдн яһж, умшач
Шүүж, шалһж, соңсх?

Чеежднь байр урһаж
Чирэһинь, шүлг, сарултхкий,
Аль ицлинь барж
Атылһж уудьвр үүдэхий?

Тиигж санад, үүмж,
Түрүн шүлгч босв.
Амнась алдрсн үгмүд
Адһж залур нисв...

Мөңкд тедн үлдхий,
Маңһдур күртл үкхий?
Соңссна зүркнд күрч
Соньн герлэр асхий?

Шүлгчин дууг чиннж
Шүтж кесгнь тодлна.
Сидлһтә үг зәрминнь
Седклин шав эмннә.

Мартхар седсн, зәрминнь,
Мууһинь дәкнәс сергәж,
Чирәднь көлс һарһж
Чисм улан кенә.

Шүлгин утх медлго
Шарңху үстә күүкн
Һундсн бәәдлтәһәр альчуран
Һартан тагчгар үмгнә.

Залар ниссн үгмүд
Зәрмднь алтн шовуншң,
Хар керәшңг, хаяднь,
Харвгдж үзгдәд күңкннә.

Яһдг болв чигн
Ядсн бадгдан, шүлгч,
Үлгүрин һол болх
Үнниг зарлх зөвтә!

Цевр өдгә цагин
Цецн неквр тиим.

Миңһн нүдтэ зал
Манас күләснь тиим.

Болв, шүлгч, һанцхи
Буру, үннэс хажисн,
Үг алдж ода
Үнэн энд барв.

Шуһуһас ишкрсн дун
Шавдж чикнд хадгдв.
Бадрсн электричествин герл
Бөксн болж медгдв.

Үннэс хажисн үгиг
Үүмж шуугсн цаг
Акчмин зуур дарж
Арһ чидлинь таслв.

ОЛН ЖИЛИН ХӨӨН

Затин үнр каңкисн
Занди улан цээһитн,
Көлән зэмлж сууһад
Көлсән арчн уулав.

Халувр хорһна үнрэр
Хамрин хужр таалсн
Өөктэ хөөнэ махитн
Өмнән тэвж эдллэв.

Седклин күүрлэ ирлцсн
Сөңгтэ хар ундитн,
Хуучн йөрәлин үглэ
Ханьцулж ханад аршаллав.

Хөрн жилин хөөн
Хойр иньг харһлавдн.
Төвкнүн ут күүрт
Тодлсн хамган харһлавдн.

Өңгрсн олн жил
Өмнмди дэknэс босла.
Тодлгдсн хамгин зуруль
Тодрхаһар нүднд үзгдлэ.

Цаг, белг метэр
Ца цааһасн харһж

Баһ насна сээг
Бардмнж манд үзүллэ.

Хая, үгин заагур,
Хавтхасн альчур һарһлавдн,
Хээлж уйдсн седкллэ
Халх норсинь арчлавдн.

Болв сананд дэknэс
Боссн өңгрсн хамг
Өдгэ цагин бээхлэ
Өктмж сөрлцсн уга.

Бидн, гер дотрк
Бичкдиг таалсн мет,
Өңгрсн мана жилмүд
Өдгэлэ таарж күүндлэ.

Ицсн, итксн хамгмдн
Иргчэс бээх болв.
Седкл, күсл талваж
Сансн тоотан олв.

НАМРАР

Тэрэн темсн хурагдад
Тэвх ормдан орна.
Көлсөн арчж, колхозникүд
Көдлмшиннь аш диглнэ.

Урһц сэн гилдж
Урмдж тооһинь авна.
Дарук жилэ зураһан
Дамшлтин эсвэр кирцнэ.

Жил ирвэс эмтнэ
Жилв улм өснэ.
Күцснь элвг болвчи
Күслнь улм икднэ.

Урд велосипед ундгнь
Ухандан мотоцикл бэрнэ.
Мотоциклэр хурдлдг улснь
«Москвич» кергтэ гилднэ.

Цаг кергтэ хамгиг
Ца цааһасн һарһна.
Олн байар жирһснь
Ончта сээхнэр үзгднэ.

УЛАСН

Эргндэн күн уга
Элвг теегин дунд
Ор ханцхн уласн
Ораһарн сарсана.

Өөгүрнь һарх болһндан
Өврж түүг хэлэнэв.
Үүрэн үзсн мет
Үүмж байрлад мендлнэв.

«Кен эн модиг
Кезэ суулһсмб?» — гиж,
Суулһсн күүһинь санж
Седклэрн олхар зүткнэв.

Ард үлдсн кезэнэ
Арвн нээмтэ сээхлэ,
Эн күцсн дурндан
Энд бумб босхар,

Уйдж уульн дуулад
Уйн бура суулһву?
«Урһ!» — гиж йөрәһэд
Урссн нульмсарн норһву?

Ор ханцхн үрэн
Оршаж энлсн экнь
Буйн болх гиж
Бура энд хатхву?

Аль, баахн хөөч,
Альхн тегш теегт,
Сүүдр олхар уласиг
Суулһж, кинэд урһаву?

Кен медхв. Болв,
Кеер көкрси модн
Ханлт теднд өргүлж
Хальмг тег кеерүлв.

Теднэ неринь өвртэн
Тееж тууж далдлвчн,
Ухалси сээхн седкльн
Уласнд хүврж мөңкрв.

Үнр, өңг, амтарнь
Урд алдлго таньдг
Оли зүсн ноһанасн
Ода кедүһинь таньнач?

Шовуна жирглһэр, урд,
Шуурһ, бора кирцдг,
Кедүһинь живртнэс, ода,
Кев жисәһэрнь меднэч?

Харһу сөөһэр теегт
Харвж үзг авдг,
Түмн оддас кедүһинь
Түүж нерэрнь келнэч?

Ухаһарн кезэңкэс эндр
Уужм давсичн иткнэв...
Урдкан геелго деернь
Урһаж медрл немхмн.

Бадм цецгэс цуглуулси
Байрта бичкдиг хээхлэв.
Холд уласнур хурдлж
Хорхатаһинь үзж зовна.
Өөрнь, зуурнь, үзгдлго,
Өврмжтэ сээхнь үлднэ.

Жирһлин цецгэс цуглуулси
Жилвтэ баһчудиг хээхлэв.
Холд герлтснүр хурдлж
Хорхатаһинь үзж зовна.
Өөрнь, зуурнь, үзгдлго
Өврмжтэ сээхнь үлднэ.

Арһта медэтнр, мусхлэж,
Ардаснь, үлдсинь түүнэ.
Болв, эднэ чирэд
Байр үзсн угав.

КҮМНИ СЕДКЛ

Цааран урсж жисси
Цаг, толһан үснд
Цаһан өңг орулнач!
Зуг, күмни седкл
Зун нас наслвчн,
Алдр сидлһтә чидләрн,
Ард үлдсн урдкур,
Алти иргчин холур,
Аль эс үзгүр,
Акчмин зуур күргнә,
Нашуг әмтәхнд хүврүләд,
Наслңгиг байрар үзүлнә,
Бийән цагас чидлтәһән
Билгәри манд медүлнә...
Хурц ухан үзчксүр
Хөөннь цаг ирнә.

НУУРИН КӨВЭД

Амрлһна өдрэн эмтн
Айтаһар олзлхар зүткнэ.
Нарн һархин өмн
Нааран машид хурдлна.

Һахулян һартан авч
Һазрин сээһинь хээнэ.
Хулсн заагт, намшр,
Хаацта цол олна.

Нүрүздгин шил мет
Нуурин төвшүн уснд
Нээхлсн холтхсниг гетж
Нүдэн чирмдгэн уурна.

Кемр, заһсн чимклэд
Киһис холтхсн чивхлэ —
Киһһэн авдган уурла
Кинж, болһаж, үүмэд.

Чивһсн мет нэрдсн,
Чиирг капрон татна
Шарлсн хачрта сазиг
Шалвачад өргэд шивнэ.

Һучн деншгэ билетэр —
Һурвн жилэ жалван
Гилвксн шин «Москвич»
Генткн шүүсн кевтәһэр,

Заһсчин чирэ талвасн
Залу-залу болна.
Үүрмүднь хуухан маажсн
Үлү үзж, марзана.

Нарн өөдлэд ирхлэ
Нээжнр цуһар цуглрж,
Хамхул, хагсу арһс
Хамад, өр өгч,

Шимтэ заһсна шөлиг
Шилтэ ундта эдлнэ...
Эклх долан хонгт
Эдн чидл авна.

Уралан көтлсн жирлһин үзгдлд
Үнн седклэсн ханлт өргвдн.
Урмд олж хагсу көдэд
Үкл диилсэн энд медвдн.

Эврэннь хэлэцэр мөрмүдиг
Эргүлж шалһад шинжлнэ,
Эс ирлцсн хамгинь
Эрэлж хармнлго хусна.
Шүүврэн некврт өгэд
Шүлг белн болхла,
Седкллэ айснь ниилэд
Сенрэр сонсгдж күнкнхлэ —
Уульн орад һарад
Уужм холыг үзсншн,
Дотр бий талваһад
Догдлж зүркн байсна.
Дүмбр жирһлдэн ханад
Дуулх дурн күрнэ.

БИЧКН НАСНАМ ҮҮРМҮД...

Бичкн наснам үүрмүд
Би, оln таанран,
Седклдэн оньдин бэрж
Санад, давсиг босхнав.

Кен негнэнтн чирэ
Кезэңк, бичкндкин йовдл,
Өдгэд бээх метшн
Өмнэн тодрха үзнэв.

Эн акчмд дэknэс
Эврэн баһрсн болнав.
Эңкр таанртаһан хамдан
Элстин уульнцс кеднэв.

Энд гүвдлдлэв... энд...
Эмэж, жирһлдэн түрүн,
Баахн күүкнэ нер
Байрлж элгсэд шимлдлэв.

Одахн болж медгднэ...
Орчлңг, болв, тиикэс,
Орад һарсн жилмүдэс,
Оңгдан бээдл авб...

Үүрмүд, ода мана
Үснд буурл орв,

Акад юмн — цаг,
Аавнр кесгнь болв.

Нег үй мана
Насн... насна тускар,
Кемр эмд болхла,
Келэд ямр олзв?!

Нег негэн мартлго
Нииһэр, урдкарн бээцхэй,
Бийсэн, яһдг болвчн,
Баһчудт бидн тоолцхай!

Төрскн орн нутгиннь
Төрэн чееждэн бэрий,
Зовлңг уга мендин
Зэңгэн бас авлций.

Живр седклдэн өскж
Жирһлдэн ханлт тальвхмн!
Нартин эв-төвкнүнд
Насан тооллго йовхмн!

ҮГИН УТХ

Бум сай күмни
Бээх оли келнэ
Үгмүд тоолхар седхлэ —
Ү бум сай.
Болв, күн болһнд,
Бийиннь шишлңг үг
Эс бээснь сэн.
Эврэ үг уга.
Нег үгиг әмтн
Нилхәсн цуһар келнэ.
Үлгүр авхла: Дурн.
Үгин утхнь негн.
Зуг, һанцхн үг
Зун күүһәр келгдвчн,
Седклин өңгәр герлтж
Сенр, талданар соңсгдна.
Келсн күүнэ бээдл
Келгдсн үг авна.
Һанцхн үг, тегәд,
Һазр деер бээх
Улсин онц онциннь
Утх бийдән шиңгәнэ.
Әнь негн болвчн,
Әмнь талдан болна.

КҮҮКД КҮҮНЭ ГЕРЛД

Күүкд күүнэ тускар,
Күңкл, бичсн шүлгэн,
Нигт урни урмдар
Нарна цусар теткж.

Герл нүдндм орсншц,
Гергд, күүкд улсас,
Көдлмшч, эмч, саальчин
Көдрсн бээдлнь унв.

Залу күүнэхэс йилһэстэ
Зальта жөөлн хэлэцнь,
Өдгэд жирһлиг күргсн
Өрчиннь хойр довцнь,

Бэрлдэн, көдлмш, ноолданд
Бэрсн диилврэс эмтэхн
Байр күүнд хээрлдг
Буульмжта түүнэ седклнь,

Диинрүлгч дурни акчмла
Диилгдж диилвр күцэд
Бурхн мет, бийэсн
Бүрдэж жирһл салһдг,

Мөңкрлтин аршаһар дүүрнг
Мөңгн буһш — цогцнь,
Жигтэ өршэңһү күңкл
Жирһлин эзн болв.

Түүнэ туярсн герлд
Уулар уха дарж
Түүрд тоолгджасн хамг
Уга болж билрв.

Өрч мерснэс салһсн
Өгэни сээхн иньгтэ
Бийэн, цецгрсн орчлңгд,
Бүрдэгч баатрар үзв.

Гентки алдрси үгиг
Гедргэн дуудж болшго.
Хамхрад хольжси дуриг
Хэрү наалдулж болшго.

ЖИЛВ

Жилвин үг — эмтэхи,
Жигтэ бээдлнь — сээхи,
Заасн үүднь — сул,
Зам-хаалһнь — бул.

Гетэч мет, жилв,
Генэрж күүг дахна.
Олн зүсн илв
Олад мекд тахна.

Жилвин бээдл тань,
Жирһлэсн хооран һарһ.
Мууһин, терчн, хань
Муулин хорта арһ.

ӨВДКҮР

Жиң гиж хатхлж
Жирһлин бээдл харһурулдг
Өвдкүр, мини санаһар,
Өөрхн, холас аашх
Хортна тускар зэңглсн
Харулчин ачта мөн.
Гем өөрдсиг цогцд
Гейүрж тер зэңглнэ.

Кемр нег цагт
Күмн гүн номарн
Түүг уга кехлэ —
Түрх, харулчан геех!
Чөлэн уга нүдтэ,
Чолун седклтэ болх.
Эмтн өвдкүр соңсдгнь —
Эмдин түрүн темдг!

Цуг эмтн бийднь
Цур дурго болсна
Учр бийдэн хээлго
Уурлж төгэлцгд хээсн —
Ухан уга темдг.

Билг уга шүлгч
Бас моңхг болснд
Бичэ, иньг, өвр.
Талданар болхла терч
Тас хоосн шүлгүдэн
Төрүц барлшго билэ.

Кедү үнниг нуувчн,
Кемнь ирхлэ, һарна.
Болв, түүг барснь —
Босшгоһар бийэн дарна.

Кесг жилин туршарт
Керсү бээдлтэ залу
Хург болһна трибунас
Хээкрж иигж келлэ:

«Коммунизм тосхачнр, уралан!
Көлсән эрвллго көдлхмн!
Көдлмшиннь ашар, цуһар,
Капитализмин үндс таслхмн!»

Кесг жилдэн бийиннь
Кеснәннь аш диглхлэ:
Хоршасн олвраснь нань
Хоосн... юмн уга!

Хоолан ясж хээкрсэри
Хооманан бултулдг бээж.

Сээндэн кесн муучн
Муурхлачн — цуг кесн сээһичн хусх.

Муудан кесн сээнчн
Сээрхлэчн — нерндчн немр болж тусх.

ЦОГЦ

Эвинь олж, һанцхн
Эврәннь сээһэн хээж
Медэтирин наснд күрсн
Мини нег нээж,

Өрүн, асхн кемлә
Өндр моддин заагур
Өмэрэн, хооран, арһул
Өрэл часдан йовна.

Түрх, өлсх хамгиг
Түншж эс үзсн,
Цагхлн, тошисн цогцан
Цевр аһарар сергэнэ.

Салькн, тома, чиигэс,
Саглж арсар ораж,
Эрк, тэмк хамгас
Эрвлж бийэн холжаж.

Зөвэр күнд махмудан
Зөөр мет хадһлна.
Арһта болхла түүгэн
Арат үчтэһинь хамднь

Арчж, үлэж энкрләд
Ам, хамринь долаһад,
Төрүц юмн күршго.
Төмр хээригт оньслад.

Күн үлү үзшгө
Кимд, нүцкн эмэри
Көдлмштэн һарч эн
Күслэн күцх саната.

Делкэд цугас йилһж
Доталж, кинж, харси
Цогцан юунд белдж,
Цеерлж, нигдг болхв?

Кендэн гиж эн
Кесг жилин туршарт
Берк үнтэ цогцан
Белг кехэр хадһлдв?

Моңхг күүнд күртсн
Маңһс ик чидл
Эзндән байр биш
Энлх зовлң өгнә.

ПЕНЬСД КҮРЧ ЙОВХ ҮҮРТЭН

Жирн насн давж
Амрлһна кемд күрж,
Жирһлиннь диг диглж,
Ардагшан хэлэсн нүднчи

Көдлж олсн тоомсрин
Уулмуд күрисиг үзтхэ.
Көөгдж пеньсд һарсна
Уудьвр бичэ олтха.

ЖИРҲЛ БОЛН УХАЛЛҲН

Орн-нутг дээнэ келд
Өлн төрскн дээвлсн цагла,
Өмнк иргчиг күнкл кетлврч,
Элвг ухани санаһарн биш,
Эгл олнн нүднэ герлэр —
Электричеств Эрэсэд падрхиг
зарлла!

Түрүтэ Тамбов, Урал, Азийин
Түвин дөрвн үзгэс эмтн
Түүнүр зөв-үнэн зөөлө,—
Көгшн, баһ гилго дегц
Күүндж, Ленин шиидвр—йосан
Күмни таалар шүүж зарлла!

Үзгэдэ уга жирһл босхжах, буслсн,
Үүмэтэ кемин унд күңклэрн услсн,
Цэклсн нейтрониг цокж авсн

зургшңг,
Цагин умш жисэнэс мергэр хавлж,
Цецн ухананнь шинжэр йүүһэд
йилһж,
Цааснд буулһсн Ленинэ төв
темдгүд!

Цааснд батрсн мөр! — күн авргдв!
Цаараннь негн! — тууж уралан
алхв!

Жирисн мөрмүдиг татсн Ленинэ нар
Жилмүдт бээхд хүврх уха белглнэ.
Негнь теднэс — сулдхврта орн болх,
Наадкнь — сарур шуугсн ракетэр
нисх!

Күмни тууж
 цагин
Күнкнси, алдр жисэнд
Күнкл Ленинэ нер
Үрглжд өөдэн өргж,
Үлгүр иргчд үзүлж,
Үнни туган кех.

Тууж, күлэсн үрэн,
Тосж, уктж авснас
Йирн тавн жил
Йиртмжд эндр өңгрв,
Болв Ленинэ нерн
Бадрж, улм делгрв.

Хээртэ орн-нутгтан бээхиннь
Хүв эс медсн күүншиг,
Жиггэ юмн, кемр мана
Жирһл туужин жилмүдт чик,
Байрин хаалһар йовсн кемлэ—
Би Ленинэнь нер дуудхшив.

Зуг тууж хажис гинэд
Зовлң түрү харһсн кемлэ,
Төрскнэсн зеткрэр генткн салж
Түүгэн дуудсн күн мет:
«Лавта үннэ хаалһар көтлдг
Ленин дутжана!» — гиж уйрнав.

Күмни мөнк тосхлһнд, күңкл,
Күслэн күцсн олнла эдл,
Кемжэтэ хотан, олвран эдлж,
Көлсән нөөлго көдлж йовла.
Көтлврчд бийән эс тоолсндан
Күмни залач аштнь болла.

Ленинэ бээдл өмнм. Санхинь,
Лавта көтлврч болхин төлэд
Эгл күүнэ седклэн алдлго
Элвг ухаһан олд нерэдж,
Түшсн ээмән мартхмн биш...
Түүг мартснь — нерән алдснь.

Түүжин жисэ ухаһарн залсн
Туурсн нертэ күңкл күн:
«Түүгитн меддгов»,— гисн бийнь
Тоомсран олн дунд тер
Геех биш, улм нерэн
Герлтхж, өөдэн өргндэн өскв.

Болв бийэн күңклд тоолж
Бахтж ухаһан олнд үзүлхэр
Көөрэд: «Мини эс медсн
Керг тас уга»,— гиснь
Нерэн өөдэн һарһх биш,
Невчкн бээсн тоомсран геож.

Сээхн мини үр-иньг
Семен Данилов—якут шүлгчин—
Белглж өгсн шүлгүдин хураңһу
Болһаж эндр умшж сууһад,
Байрлж «күн» гисн якутар
Бадрсн «нарн» бээсинь медв.

Би филолог эс болвчн
Билгэн хойр үгэр шүтэв.
Тоомсрта хальмг «күн» үгин
Төрлһнэ экинь, уңгинь хээв.
«Күн» — гисн — «Нарн» бээж!
Күндлти түүг, «Күн»—«Нарн»!

Цаг давх — цуг бидн
Цасн мет цагт хээлхвдн.
Намрар идэһэн үлдэж эгрсн
Нонан мет бидн болхвдн.
Талдан үйнр цугимдн сольж
Таалта оддин хаалһар йовх.

Болв тедн ормимдн эзлхлэри
Бийсимдн хооран хайхн уга:
Седкл, күсл, сээхн хамгимдн
Суцн, зүркн, ухандан шингэх.
Мана үкл болж биш—
Мөңкл жирһлимдн сунгхар ирх!

Хөөтин хол иргчин күн,
Хооран тууж хэлэж, чи,
Мана цаг шинжлж, генткн,
Маасхлэж инэхэр бичэ сед:
Күцсн күсличн күмни күнкл
Күнд ишкмэр күцсиг мсд!

Һазр деер чи бийчн
Һанцхарн үлдсн күн бишч,
Чини хөөн бас ачнрчн
Чидл-арһарн күслэн олх,
Эндр чамд түрү тоотнь
Эгл гөңгнь теднд болх!

Шир ширднэ... Хорһлжн хээрцг
Шин титмс гейүрлһтэһэр бүркнэ.
Олн жилин хөөн Лондонас
Огаревин цогц хэрж аашна...
Таньдго күүнэ дун хэврһэс:
«Төрскнүрн дууч иржэнэ»,— гинэ.

Болв, тиигж келсн буру.
Баатр Герцена үүрин цогцнь
Лондонд бээсн болвчн, седкль
Лавта Эрэсэдэн бээснь-үнн...
Тегэд, шүлгч, сулдхвр авсн
Төрскнүрн эндр иржэхнь эн!

Кезэңк зургуд, дуд,
Күмни уха бийүрн
Кееһэрн, хуучарн биш,
Торлзсн медрл хавлсн
Төрлһни түрүн күңклэрн
Толһа, чееж, авлна.

Өдгэ шүлгчнр, зурачнр
Урдксас ухаһарн даву,
Күцсн тоотнь, болв,
«Кезэңкэр» өдгэд нерэдгдг
Күмни баһ наснас
Күңкл гүүнән эклнә.

Седклдэн энкр Пушкиниг агад
Секэд, секэд умшсн цагла,
Билгиннь: хурц өдгэһэн мартад
Бийлэнь духуцад күүндсн кемлэ,
Күнкл уга гисн санан
Күүнэ уханд төрүц орхш.

Талдан балһснд эмд-менд
Таалта көдлмшэн кеж бээхшн,
Манас талдан цагт, тер,
Мөнк дууһан дуулжасн болна.
Цагиг цагла ниилүлдг хаалһ—
Цецн дегтр түүг батлна.

Закврин нег үг
Залж церг көтлнэ.
Дурна эмтэхи үг
Дуулси байр белглнэ.

Күмни келнд давтж ханлт өргия!
Күңкл үг келдгтнь түүг магтия!

Залси үгиг, болв,
Зүркэри соңсх кергтэ.
Дурни үгд, болв,
Дуудси седкл кергтэ.

Соньн үгэр үг кеси седклд хания!
Сонр чиктэ зүрк дэknэс давтж
магтия!

Көрэ һазрин көрсн дор
Көндрлго урһмлин идэн кевтнэ.
Таңх харһуд бээдг болвчн
Тагчгар эмдрл теднэ суцдар,
Делкэ үзх седкл бэрж,
Деегшэн герлтэ дуланур зүткнэ.

Хаврар идэн эврәннь көрсэн
Хаһлж бийэсн өөдэн алдрна.
Халун һаран нари өгэд
Хавлж, урһмл, цецг өскнэ...
Нартд, хойр чидл эмдрл өргнэ:
Негнь — бийдчн, наадкнь —
төгэлңг ниргнэ.

Туульд ордг сөөвнүгүд мет
Түргэр харин арви хурһи
Тарад пианинэ клавиш цокв...
Нигт айс цэклж күржнэд,
Негт нарн хээлси болад,
Ниргж дала сулдхвр неkv!

Күмни бичкхи зүркнд яһж
Күгдлси айсмудин орчлңг багтдв?
Көгжмин күчн, чи, тиигжәһэд,
Күүг бийән дүрслүлси болвзгоч?
Серүһәри сергәж, халуһари
 шатаж,
Седкл нисгәж, сана саатулнач!

Көвүн көлэн керчж,
Кеерэс хотнур темцв.
Долата үүрэн түшж
Доһлж герүрн ирв.
Үүмж, экэсн хорж
Үүдн хоорнд зосгв.

Үкэд бээснчн эн!
Үргэж экнь ээлһв.
Долата, түшүлсн үүрнь,
Дотран көвүг хармнж,
Күн болсн темдгән,
Көөрке, уульж, үзүлв.

Балһсан бийлэнэн зөөлго зугл
 нерэдхлэм —
Бээсн һазрим чи медхч.
Сөгдж өмнчи унлго «дурлв»
 гихлэм —
Седклим үзж зүркэри иткхч.
Цааранднь үг угаһар бидн
 медлцхвдн
Цагин сээх хамдан эдлхвдн.

Болв, балһс нерэдсн нерн чамд
Бээсн һазрим үзүлхин төлэд,
«Дурлв» гисн үг чини седклд
Дүүвр байр белглхин төлэд,
Таалж келсн үгмүдиг иткх кертгә,
Талданар тедн худл элгтә.

Зовж, терзин шилиг цокж,
Зөг алдрхар зүткж зингв.
Балын эмтэхнднь би ханж
Бэрэнэс сулдхкар батлж шийдв.
Арнул живрэснь чимкж бэрэд
Авад үүднүр цемшж ишкв.

Зүүхэрн кишго эркэдм
Зууньрж хатхад зөргтөһөр үкв.
Хээрлхин ормд — хораснь болв,
Ханлтин ормд — хавдр олув...
«Туслх санаһан — медхд», — гисн
Тоолвр, хорсаж, толһадм орв.

Өлн күнд цагла үр-иньгтэһэн
Өдмгин зүсмиг хойр энглж
хувацлав.
Балһ усиг халун һанла кедэд
Бас үүрмүдтэһэн ховдглл уга
хувацлав
Зугл, эс хувацснас, негнь бээнэ:
Зүркидэн зовлңган һанцхарн би
даалав.
Залу үүрмүдтэн эс иткэд биш,
Зовлңгин тоомсрт бас дуршж
биш,—
Эврэ чидл күртл тесж ацаһан
Ээмэсн үүриннь ээмд буулһшго
санатаһар,
Зовлңгарн үүриннь седкл
хальдашго санатаһар,
Зүркидэн түүг, диилвр бэртлэн
хадһллав.
Болв диилвр бэрсэннь хөөн, би,
Байрин балиг бахтж, үүрмүдтэһэн
хувацлав.

Орчлңг бийдэн багтасн
Омгта, буульмжта седклэн
Онцлж чееждэн хадһл.
Бийэсн талдан улст
Билгэн бахтж, бардмнхла
Бийрхснэ темдг, тодл!

Болв, кемр чееждчн
Байр белглсн, тиим
Орчлңг бийдэн баггасн
Омг уга болхла —
Эврәннь жирһлэн диглж
Эндү, хооснд тоол!

Үгин үлмэд багтлан
Үнн медгдлго бээнэ.
Түүнэ герлинь жирһлэс
Тааһад күңклмүд хээнэ.
Зэрмдэн эмэн өгэд
Зальта үнниг олна.

Негнәннь олси үнн
Наадксиннь зөөр болна,
Нарарн иргч герлтхж
Дэкэд шин үннэ
Дара ардасн дахулж
Делкэн түшг болна.

Цагнь ирхлэ нурх
Цаста уулын хадиг
Цагаснь урд, көвүн,
Бардмнж чидлэн үзүлхэр
Баатршж ээмэри түшж
Бичэ түлк, болһа!

Эврэн нурх хад,
Эртэснь түүг көндөхлэ,
Күржннж деерэсчн унад
Күчр зовлнг үзүлх,
Эвричн батлх биш
Эмндчн, харшлж, күрх!

Алим Кешоковд

Манурсн чилгр өрүни кемлэ,
Манцин уснд сазн наадад
Мандлсн орчлнг сергжэсн цагла,
Эндэс, эврэннь хальмг теегэс,
Эрэтрж холас ораһарн цээсн
Эльбрус уулын сээх нээхлэв.
Улднь зогсж Эльбусиг, эндр,
Удан, тодрхаһар хэлэж шинжлв:
Урдк кевэрн сээхн, алдр!
Аль эс дутуһичн оньһлго
Алдричн эмтн үзхин төлөд—
Аһу ик Эльбрус бол!

Түүмр унтрадг машин
Түргэр, чишкж, гүүв.
Хаалһднь харһсн хамг
Хэврһшэн, сүрдж, һарв.
Тоолврм, акчмд, тарад
Толһаһим ээмшг дүүргв.

Тоормд машин геедрв...
Тенд зеткр... гермүд,
Тиигжәһэд, делкә шачавзго?
Һазрин умш би
Һалвла бийм харһж
Һалд авгдсн болв...

Нарна тольд мандлси
Наласн орчлнг нээхси,
Уулын орад нээхлси
Уйн уласн модн,
Урсхлын дольганд цегэрсн
Усна гүүнд наадси
Улан заһсна хамдан,
У туужин жисэнд
Харһад үзлцх нег
Харалта цаг бээнэ:
Һалын тачкисн заль
Һашутаһар тедниг ханьцулна.

Тоомсрга нернэс салшго ухани
Тоолврин аш зэрм залусиг
Хээрлтин хаалһас хажис гилгж
Хэврһшэн салһж авад һарна.
Кехэр седсн сээни үүлдвр,
Киидэн, күцлго, ард үлднэ.

Уйн зүрктэ күүкд улс,
Ухани биш, зүркни таал
Маһдллһн угаһар зөрэд күцэж
Маш ик күнклэн олнат,
Жирһлин жилмүд жөөлэри бүтэж
Жилвин деед кеермж болнат.

Бичкндэн, школд оржахдан,
Бидн цуһар ниилж,
Хоорнд һарси йовдлиг
Ховлж багшнрт күргсиг,
Шиидвр һарһж, хату
Шоодврла харһулдг билэвдн.

Зуг ода, шинжлхинь,
Зэрм улс маанрас
Бичкнд насна чик
Бэрцэн мартжах бээдлтэвдн.
«Би ховч бишв —
Болх тернь»,— гинэвдн.

Бички күүки көлөн хатхж
Бир тэвэд чишкж уульв.
Һазаран һарч, залу эвлж,
Һартнь балта атхулж төвкнүлв,
Һалуһар хазулж дэкэд күүки
Һалзуһар чишкж бэрклж экрв.
Шикр бэрүлж залу, тагчг,

Шүрүтәһәр хэрү герүрн орв.
Миисәр маажулж күүки уульв.
Маңсисн залу эс һарв...
Бичкдүд, өвдсн бийнь давтж
Бичэ уулит...
Икчүд дурго.

Үкль өөрдсиг медсн,
Үзмжтәһәр жирһлдән кәдлсн,
Көгши эмгн больницд
Күүкд, таньлтаһан мендлв.
Һашутаһар мусг гиж
Һарурн гейүрж, хэләһэд:

«Көлсәри хув белглсн,
Көөрк, хойр һарм,
Амрх цагтн ирв!» — гиж
Арһул тер келв.
Көдлмшт батрсн һарнь
Көнжл деер цаһав.

Наза уульнд, милицэс бултж,
Нар уга согту залу
Тоханан улалһж эмтнд үзүлнэ.
Тотхж, хавтхасн үүрмг мөңг
Тооллго шүүрэд махладнь хайж
Тедн адһж давад харна.

Эркин төлэ залху залу
Эмтнэс деншг мөңг биш,
Үүрмгэр теднэс өвдкүртэ ичр
Үмглдсн махладан хурасн болна.
Зовлңган деншгэр хуваж таслад
Зөрлцсн болһнд түгэсн болна.

Арһнь чилжэхиг, жирһл бөкжэхиг,
Аав медж герэсэн келв:
«Нег негнәннь хув харж
Нийһэр бээж байр үзит.
Заяси төрски нутган батлж
Залу нерэн өөдөн бэрит!»

«Һартн, һартн!» — гиж, тиигжәһэд,
Һарарн заңһж өвгн закв.
Цуһар өмстрси чирәһинь хэлэж
Цүврлдэд палатас цемшж һарв...
Зовлңгд авгдсан, мууһан үзүллго,
Залу кевэр көгшә бөкв.

Күцсн күцлинь диглж
Күмни уха шинжлж
Күңклинь арһ харвж
Күн болсндан бахтнав.
Болв ода чигн
Байрар ухан делкэг
Бүклднь эс тетксиг,
Орчлнгд ода күртл
Өлн, дажргдснь бээхиг,
Түрү-зүдүнь зовжахиг,
Тоолхинь — күмни күңклд
Туужд күцэхнь дала!

Тежэлтэ, ижлдсн ормдан
Торад суух, эс гиж,
Түүгэн сулдхж өгэд
Тоомсрта нертэһэн үлдх
Сам харһхла — седклиннь
Сээһэн үзүлсэр биш,

Үннэнь төлэ зөрж
Үклэсчн эс ээсэр
Үлгүр бийдэн кеж
Ут насан насл,
Эс тиигх болхла
Эндр насан тасл.

Өмн үзгүр биш,
Ода чигн киитн
Ар үзгүр көвүн
Амрг иньгтәһән үзлцхәр
Адһж, Норильскур нисжәхән
Эмтнд сонгсхад келв.

Депутат, Герой биш,
Дурлсн эгл көвүн.
Болв цуг эмтн
Байрта дүринь үзж,
Өөрдәд автха гиж
Өмэрән һарһж, тәвв.

Седкл, жилв, жирлэн нөөлгө
Санси санаһан күцэд,
Сэ хээж күмни олд
Сай ач кевчн—
Ядхдан нег му кех
Йос авдмн биш.

Һазр, теңгр, теңгс хамгиг
Һалвар үрэх сай
Эв арһта болв чигн
Эс түүг кесн —
Нег сэ кесн күүнэ
Нернд ордмн биш.

Кениг иткхмб гиж
Көвүн нанас сурвч.
Би тиим сурвр
Бийдэн тэвэд угав.
Сурвринчн хэрү, болв,
Сонс, чамд келсв.

Кезэнэ, зерлг күн,
Кеер, хорта саадгта,
Бийиннь ухаһан итклго
Бурхд дууддг бээсмн.
Болв чи, ухаһан,
Бийэн итк, зөвөн!

Хорссн өвдкүрэр эмч
Хордаж нүдинь эдгэв.
Жигтэ сээхн, бахмжта
Жирһл нарар дүүрв.
Даслтин харңу, геминэс
Даву, тигвчн, болв.

Келэри һазр илж
Көтлврчэн, эдгснэнь хөөн,
Көвүн урдкарн хээнэ.
Нүдтэ бийнь, бүдрж
Нүкид унхасн ээнэ...
Нань кен эмнхмб?

Соңсгдад уга дууни айсмуд,
Соньн, төржэх шүлгин үгмүд—
Тана белг зүркидэн дүрж
Таңсг санани нутгурн ирнэв.
Үзгдэд уга байрин бээшн
Үгмүдин даршлһар делдж босхнав.

Урд уудьврин бэрэнд бээсн
Ухани нутгм хавринэр шуугна.
Жирһл герлтэ нарар дүүргж
Жигтэ иргчиг намар күлэлһнэ.
Мел иигж оньдин бээсн болнав,
Мөңкд иигж бас бээх болнав.

Мендлхлэрн оньдин мишэж юнгад
Мини өмн тотхж зогснат?
Заяни йосн тиим учрарий,
Зүркни тачалын тагчг закаһарий?
Үгд седкл гегэрсн цагла
Үргсн бээдл юнгад һарһнат?

Кемр эн сурврмудт хэрү
Келхэсн та сүрдж эмэхлэ
Хэлэцэрн докъя өгит — би
Хүвтэ гиснь нартд болхв.
Иткж сүл сурсим тевчит,
Ицлим, ядхдан, бичэ эвдит!

Үклэс жирһлинь хальчлсн күүнд
Үнн седклэсн ханлт өргсиг —
«Зуһуджана»— гиж хэврһэс
мусхлэж

Зооган кесн күүнэ йовдл—
Ханлтин сээг эс медсн
Хар санана мууһин темдг.

Кемр чидлэри бахтж наадксдан
Күч үзүлж му һарһсиг —
Чидлинь магтж буульмж өргж
Чирэһинь хэлэж мөрэ күлэсн —
Ханлтин сээг зуһудлһар сольж
Хээр хээсн эмнчин темдг.

Хаврин үсэр делврсн делңгэн
Эрэ дааж, алцаж, ишкж,
Хар саната мана үкр,
Өмтэ тоотур кулыж хэлэж,
Хаалһднь харһсиг мөргж, хээрж,
Хо-бүрүллэ хотнурн ирнэ.

Урдк, сээхн заңта үкрэн
Үсн татуднь уга келэвдн.
Зуг, эндрк үкриг, мөргэч,
Заңгин му хамгнь бээвчн,
Һарлцсн метэр цуһар энкрлнэ:
Һарһсн гемэн үсэри хэрүлнэ.

Зовлң уга шүлгч
Зөрэд цаас эрэлж,
Жирһлд уга хортан
Жилилһсн болж агсрна.
Баатр нер зүүхэр
Басл тер зүткнэ.

Хоома-худл ухатань
Хэкрж шүлгчиг түкрнэ.
Бийсинь эс көндэснд
Байсж түүг магтна.
Хэврһэс, зугл, үнн
Хэлэж мусг инэнэ.

Цевр чилгр теңгрт дүңгэж,
Цецглсн модна бүчрт гилвкж,
Цонсн хаврин нарн мандлна.
Күнд суулһсд даргдж, өкәһэд,
Көөрк, дээвлж, нээмн наста
Күүкн, чирдәһэд, хэрж йовна.

Нарһсн экнь гемтә кевтхмби?
Нанцхарн, аль, өнчрэд үлдсмби?
Назр хэлэж нар үзхш...
Ода нарн нанд чигн
Өлнд бэрүлсн хатсн мөһлцг
Өдмг болж өмнм бөкв.

Шуугата студентр, үүмж,
Шүүврин өрэд сууна.
Хавтхасн белдчсн темдгүд,
Хэлэжэһэд, дораһур һарһна,
Иим йовдлинь багш,
Илткж, ичринь дуудна.

Багшин үр, сохр,
Буурл доцентин шүүврт,
Баһчуд, сольгдсн мет,
Бийэн талданар бэрнэ.
Негнь чигн, таржавчн,
Нувчинэр темдгүд хэлэхш.

Тавта бичкхи көвүн
Таарад наачасн наадһаһан
Һурвдгч хонгтнь, гентки,
Һолад хооран хайв.
Эндр талдан наадһа
Эк-эцкэсн сурв.

Үни гиж иткэд
Үүмж урд наадснь —
Наадн болсиг медэд
Нег медрлэр байжв.
Кедү медгдэд угань
Көвүнэ өмн бээхв?

Алхимик нег хаанур ирж
Алт кехв гиж андһарлв,
Алвтиннь цуг зөөр, иткж,
Алхимикд, хан, байжхар, өгв.
Таралцгин орнд туссн мет
«Туурсн номт» ода жирһв.

Нарн суутл хаана нутг
Нурһан тинилһлго номтд
көдлнэ.

Болв алтн кегдэд уга,
Бооцан цагтан күцэд уга...
Кезэнэ болсн йовдлин утх,
Кен медхв, кергтэчи болх.

Өрүһэр радио сонсву,
Өдрэ газетмүд умшву,
Дээни зэңг оньдин
Дэки дэкиэс сонсгдна.
Чилснэнь хөөн одачи
Чеежэс дэн һархш.

Эндр Вьетнамин улс
Энлж сулдхвран харсжана.
Маңһур нарт ямаран
Му зэңг күлэжэнэ?
Мини зүүдн сольгдв:
Андн фашистирин ормд
Американцир ордг болв.

Туурсн шүлгчнрин нерд
Туужд мөңк гисн,
Терчн, иньг, үнн.
Эврәннь цаган догдлулсн
Эрк-шилтэ хаадуд
Эндр мартгдснь, үнн.

Күңкл Пушкин, Лермонтовиг
Күндлж чееждэн хадһлнавди...
Тигвчн, маднд мартгдсн,
Тер цага хаадуд,
Шүлгчнрин жирһл эврәһәри
Шүүж хораснь, үнн.

Ар үзгин солцг
Арта өңгэр бадрла.
Жинг киити халх
Жилвкж долаһад шатала.
Завсрт, тэмкин утаһар
Залус бийэн дулалжала.

«Торлэсн сээхн акчм...»—
Толһа деер радионас
Күңкнж, герлтэд асхрж
Күчтэ киит хээлүлв.
Залусин даарсн зүркд
Зальта сээһэрн дулалв.

■

Цаһан саната үүрчн, кемр,
Цагинь олад чамд, бийдчн,
Эс үзжэсн дутуһичн илткэд
Эндүһичн чиклж, чамла хамдан
Эврэн тер зовж гүжрэд
Эвинь олж, дөңхлэ—хан.

Болв цаһан саната бээдлтәһәр.
Бийинчн эс һарһсн үүл
Хэврһэс авад чамаг шааж
Хар сансн күүг, аралдж,
Андн ухаһинь эмтнд илткж
Аврлт угаһар түүнлэ ноолд.

Бахин айста пластинкс нег үзгт
Балв цокснд көгжмин тасрхас
уйрна.

Күңкисн органа чивһсд чини
хэврһд
Күүншң түңгшж, тасрсн болж
медгднә.
«Культурин төлә» тенд пластинкс
күүчжәнә.

Балһсн, селәд деер нег үзгт
Бомбс унж, бичкдүдтә школмудт
тусна.
Үксн үрдүдән, көөркс, экнр-эцкнрнь
Үкәрүр, оршахар, урсж, зовад
һарһна.

Тер «культур», «сулдхвр» хойрас
маниг
Теңр теңс һатц тууж көтлтхә.

Күн болһн эврәннь
Күсл, авц, чирэтэ.
Таньдг улстан цуһараднь
Таасгдх седкл зүүж
Таньл болһнанны бэрцэс
Тасрхаһинь бийдэн шингәнэч.

Хэврһэс шинжлсн нанд
Хэлэц, бэрц, бийчн,
Хавж кизэрмүдэс уйсн
Хувцна һадрин бээдлтэч.
Цуг зүсн бээнэ —
Цутхлң бийинчн уга.

Төрснэр тарсн үүрмүдиннь
Туурмжин зэнг соңсхлам,
Байр чееждм цальгрж
Бахтсн айсар күңкннэ,
Седклим ятхин чивһсдт
Сенр негнь немгднэ.

Зуг кемр му
Зэнг соңссн цагтм,
Жиңгс гиж ятхинм
Жирисн чивһсдэс негнь
Тасрж өрчд түңгшэд
Тагчгар зүркндм уульна.

Хату чиктэшн бидн, зэрмдэн,
Хэврһдэн келсиг сээнэр

соңсхшвдн.

Дарунь, үгин утх оньһлго,
Дүсүлж, харһсарнь, хэрү өгнэвдн.
Күсл кеж мана келхиг
Күлэжэсн күүнд ямр болх?
Үгмүдт бидн ухаһинь биш,

Үгинь оньһлго дууһинь

соңснавдн...

Эәһэр биш, әмтн хоорндан
Әмн седкләрн ниилж күүндхмн.
Тииклә бидн тагчг чигн
Теегт йовсн үүрән соңсхвдн.

То томжан угаһар
Торлэсн үгмүд ухана
Севгин сeгрхэхэр орж
Сенрнь бэргдэд үлднэ.

Ядсн тер үг
Янзарн седкллэ ирлцж
Төржэх шүлгин даранд
Төвэр ормдан тусна.

Тендэсн, гентки, герлтж,
Тагчг, эмн уга,
Киитн шүлгин цогцд
Ки орулсн болна.

Цаг селгэтэ гисн
Цал буурл өвгдин
Келсн үгин күңкл
Кезэ болвчн күцнэ.

Онъдин ормдан суухар
Омглсн зэрм улст
Сээхн хальмг үлгүр
Сана йовхла зокхмн.

Түүг мартсн зэрмнь
Түргүр тусад одна.
Урднь эс ухалсндан
Уульн алдад һундна.

Одахн, өөрхн үүрэн оларн
Оршахар бидн үкэрүр һарһвдн.
Секэтэ нүкнэ амнд цуһар
Сүл дэкж үүрэн хэлэвдн.
Төрл саднь, гергнь уульна,
Төөнрж хагсурад чееж хорсна.

Үдшэгч үг келх залу
Үүмсн чирэтәһэр цаас умшв.
Болһасн нүднь нульмс һарһлго
Барлата мөрмүдэр алдлго гүүв.
Зүрк мерсн хату зовлңгас
Зөвэр ичрин хату үлв.

«Угаг бээнэ гихлэчи чамаг
Уурха саңгар шаңнав!» — гиж
Уктж нанд зарлси болхла —
Урһси жилв дуран дарж,
Эс бээхиг — бээнэ гиж
Эн насндан келж чадшгов.

Болв, бээхиг, бас, алвчи,
Бахлуриим боож шахад эрвчи,
Уга гиж келж чадшгов.
Урд, өдгэд, иргчд, үрглжд,
Үгэр түүг сольж болшго:
Угань — уга, бээхнь — бээх.

Шүлгин деед, дотринь
Шүүж, йилһж шинжлхэр,
Шалһач хурц ханурар,
Шамдж үйэрнь салһв.
Шилэр икдүлж мөчмүдинь
Шилтж, шигдж хэлэв.

Бүклдэн эмд шүлг
Бүлэки махи болв.
Шалһач үнрчлж өврэд
Шилэн улм өөрдүлв.
Шүлгин халун эми
Шүүргдлго зулсинь өврв.

Ухан седклэн тэвж
Улңхтж кәдлсн кәдлмшч
Олнд олзта болад
Оошагдж неричн дуудулхла —
Баахн мини үр,
Байрл, учр зөвтә!

Олн әмтн дурлж
Омг седклдчн урһахла —
Онъдинд неричн туурх.
Болв олиг дураж
Бийчн бийдән дурлхла —
Бәәсн тоомсрчн буурх.

Ииртмжин зокъялд нег
Иир эв уга
Иосн бээхиг медв.
Ю болвчн, седхлэрн,
Күнд түрүһэснь ээлго,
Күн, зүткж, күцнэ.

Зуг, билг гидгнь,
Зуунас негнд өггднэ.
Ташр, тиигчкэд, зэрмдэн,
Тас кергоднь күртнэ.
Ухалсарн, кергтэднь күртэдг
Учр олх кергтэ!

Уульдган мартсн зэрминь
Онъдин инэсэр үзнэв.
Инэдгэн мартсн зэрминь
Онъдин уульсар үзнэв.
Төрүц уульдго, инэдгонь —
Тоота, тигвчн харһна.

Болв күмни седклин
Буульмжта деед сээхнь —
Деер келгдсн һурви
Делкэд үзгддг бээдл
Ниилхлэ — тегэд оч
Нарта герлэр мандлна.

Хойр уулын хоорндкиг
Харвхла, авлгдсн нүдндм,
Өкөж харан татад
Өндринь көндэмэр үзгднэ.
Зуг, меддг улс,
Зун дууна гинэ.

Хэлэцинчи инэмгсн герлд
Хээлсн генн зүркм
Ман хоорнд уужм
Мел угад санна.
Меддг улс, зуг,
Миңһн дуунаг олна.

Кезэнэ теэгт учрсн
Кесг хуучн тууж
Көгшн өвгн келнэ.
Хальмгин һазрур холас
Хар санатаһар ирснь
Хорагдж цугтан үкнэ.

«Мелий?» гиж сурхлам,
«Мөн»,— болж өвгн —
Му ухата хамгинь
Цаг бэрдмн биш —
Цаһан санатань мөңкд
Цолан дуудулдмн!— гив.

БИЧКДУДТ

СЕНТЯБРИН ТҮРҮН ӨДР

Ширин үнр нарси
Шин школын герүүр,
Сентябрин нег шинлэ
Сурһульчнр олар темцв.

Цаһаж дүңгэсн гериг,
Цевр хувцта бичкүдиг,
Хэврһэснь хэлэсн нанд
Хавр эклсн болна,

Сентябрь биш, апрельлэ
Серд гисн салькнд
Хальмг тег цецгсэри
Халһрж байрлсн болна.

ШОВШУР

Шовшур дола күрн
Школд намрар орв.
Эрт өрүһэр ода
Эн босдг болв.

Умшдг, тоолдгарн, көвүн,
Уралан үүрмүдэсн һарв.
Зуг, бичлһэрн болхла
Зутж ард хоцрв.

Тетрадинь секэд хэлэхлэ —
Темэн ишксн бээдлтэ.
Хар бекэр цуг
Халхснь оньдин лашата.

«Тавн», «хойр» гисн
Темдг авч ирнэ.
Негэрнь, герткснь, магтсн,
Наадкарнь энүг шоодна.

Акад юмн, оньдин
Араһан зууж, болһаж,
Шовшур оньган өгэд
Шин мөр эклэд,

Цеврэр бичж йовхлань
Цаасн, генткн, хальтрна,
Саак кевэрн, дэкнэс,
Секэтэ халх харлна.

Кеешэр сүл үзгинь
Кинж, төгсөж, йовхла,
Келнэс шүлсн дусж
Кесн хамгиг үрэнэ.

Болв нег өдр
Болһаж, герин даалһвран,
Сүл күртлнь Шовшур
Сүзгэн өгэд күцэв.

Цеврэр, кеешэр бичгдсн
Цаас көндэл уга
Хагстлнь күлэж, эн,
Хэврһэс шинжлж хэлэв.

Өрчднь нег юмн
Өсрж эмтэхнэр һэрэдв.
Маасхлзад, бичсэн яһж,
Маңһдур үзүлхэн санв.

БААСЬК

Бааськ гидг мис
Басцгла бичкнэсн иждлэ.
Хама эзнэ йоввчн
Хажуднь дахдг билэ.

Хот уухла, көөркүг,
Хойр таласнь гетдмн.
Миистэн медмжэн угаһар
Мах хайхлань — бэрдмн.

Кесг, миисэс көлтэ,
Көвүн экэсн шоодулла.
«Мис бузр, терчн
Мецкэтэ болдмн!» — гиж,

Бааськиг таалад илжэсн
Басцгин һаринь уһалһдмн.
«Хулһн бэр!» — гиж
Хооран миисиг көөдмн.

Зуг, нег сө
Зунар учрсн йовдлд
Бааськ цуһарад үнн
Бат иньгэн үзүллэ.

Август сарин дундла
Анхун сө бүтү.
Һазр деер цуһар
Һаза унтхдан дурта.

Басцгахн эндр һаза
Бүлэрн хонхар бедрнэ.
Лавиннь өврт, байрлж,
Ачнь орж кевтнэ.

Чилгр сөөһин теңгрт
Чирмлдсн одд өөрхн.
Өндр күн теднд
Өскөлән өргж күрхмн.

«Алти һасн» од
Аавнь олж заана.
Басцгин нертэ од
Бас, инэж, үзүлнэ.

Кесг тууль соңсж
Көвүн нөөртән диилгдв.
Удлго бүлэрн сүрклж
Унтж зүүд бэрцхэв.

Өр цээхин алднд
Өөрхнд шууган соңсгдв.
Таш-баш бэрлдж,
Таша шүүрлдсн болв.

Ормасн цуһар өсрлдж,
Ормаж, зертэж, хэлэлдв,
Делгэтэ орна өөр
Дегд соньниг, үзцхэв.

Бөдүн, метр утдан,
Бор хорта моһаг

Бахлураснь авад зууньрж
Бааськ эминь таслж.

Тер сөөһэс авн
Тоомср мис олв.
Басц илэр махнаси
Бааськд күртэдг болв.

Зуг, урдкарн миисиннь
Зооһинь илснэ хөөн,
Савц түркж һаран
Сээнэр цеврлж уһана.

ХАРМЧ ҮЛМЖ

Көк, улан, ноһан
Кесг зүсн дала
Үлэхлэ — дүүрдг шаармуд
Үлмжд ээжнь белгвл.

Һурвинь үлэлһж авад
Һазаран көвүн һарв.
Шарка нертэ ноһань,
Шарвадж өөрнь дахв.

Наачасн бичкдүдиг үзж,
Нохатаһан теднүр урлдв.
Келкэтэ наадһасан өргж
Көвүдт бардмнад үзүлв.

«Дэкэд гертм бас
Дала бээнэ!» — гиж,
Сээхн өнгтэ шаармудан
Сажад, Үлмж, делскв.

Жигтэ кееһинь хэлэж
Жилвтсн үүрмүднь түүнэс:
«Бэрж үзий!» — гилдж
Багарн дахж сурв.

Болв, Үлмж, хармнад:
«Болшго!» — гиж келв.
Һартк, наадкст угаһарн,
Һанцарн наадхар шиндв.

Салькн эн саамла
Сэрвкж генткн үлэв.
Бардмнсн гиигн шаармудиг
Булаж, көлврүлэд нискв.

Үлмж ардаснь көөлдн:
«Үүрмүд, дөнтн!» — гив.
Көвүд цуһар инэлдж
Көндрлго ормдан зогсв.

Шулуһар гүүсн эзнэсн
Шарка нохань давв.
Боодгин амнд шаармуд
Бэрэд хумсарн дарв.

Негнь хайрхла ноха,
Наадксинь хуцж шуучв.
Гүүсн Үлмж күцтл
Һурвлаһинь уга кев.

«ЗӨРГТЭ» ҺЭРЭ

Зурһан наста Һэрэ
Зөргтэд бийән тоолна.
«Бөкв!» — гиж гертән
Бульчңган бәрж үзүлнә.

Тууль келүлчкэд, дарунь,
Туурсн баатриг дурана:
«Арвн тавн толһата
Атхр хар муусиг

Атхж гижгэснь шүүрэд
Алад, тарахв!» — гинә.
Бичкхн миисин кичгиг
Барун һарарн өргнә.

«Баатр» — гиж көвүнүр
Би хэврһэс хэлэвв.
Ээжнь толһаһинь илж
Эңкрлж ачан таалв.

Гагарин мет космосур
Һэрэ нисхиг келв.
Болв, асхн шидр
Бүрүл өөрдсн кемлә,

Генткн чишкж хээкрсн
Һэрэ герүрн орв.

Наза, ардаснь көөлдсн
Налуна толһа үзгдв...

«Гагарин биш» — гиж
Нэрэн тускар санв.

ПОЭМС

ВЬЕТНАМИН СЕРГЭСН ТОДЛВР

Ширин үнр харсн
Шин газет делгж,
Шидр болсн хамг
Орчлцгин оньгт туссн
Ончта йовдлмудин тускар
Өврж, үүмж умшнав.
Делкэн соньнас түрүнд,
Деерэс сүл күртлнь,
Хол Вьетнамин зэнгс
Ховдглж шилтэд тодлнав.
Деермчнр, чидл икэрн,
Деер авснднь һунднав,
Бэрлдэнд диилвр бэрснднь
Баатр вьетнамцнрт ханнав.
Одахн газетин халхд,
Орчлцгин ичр болх,
Зүрк догдлулж өвдкэсн
Зург үзж менрв.
Хөр нар жил
Хооран нанла харһсн
Ээмшгтэ, зовлцта йовдл
Эмдрж өмнм босв...

...Уханд оньдин эңкр
Украинэ өргн тег.
Дээнэ цаг. Бидн
Днепр холын телтрт

Дэврлэн гүжрж кенэд
Хортыг төгэлж бүслэд.
Хораж кудхар белдж
Бүслврилг татад ууруулж,
Басл чигн зүтклэвдн.
Корсунь—Шевченко талагшан
Көл өвдгцэ булхсн
Акун хар бальчгар
Аднж уралан йовлавдн.
Шахгдсн хортн сөрлцж,
Шагтан күрэд тулсн
Шавта чон мет
Хэрү эргэд күркрж
Халдад бэрлдэ келэ.
Болв мана цергин
Боомтг уга дэврлт,
Боомб, товин чидл,
Хатурсн зүрктэ салдсн
Халун жидин үзүр,
Сүрдж, цухрсн фашистнрин
Сүмсинь авч көөлэ.
Хамдан Днепр батлсн
Хар уга үүрм,
Зөвэр нанас ах,
Зөргэри нер туурсн,
Салдс Лобода Иван
Саллго нанла йовла.
Уралан нарх дутм
Улм эн адндмн,
«Өтрлхмн, өтрлхмн!» — гиж
Өмэрэн седклэри зүткдмн.
Байртал дэврлн билэ!

Баатр мана церг
Өдр болһн олар
Өнчрсн селэд, балһсд,
Һурвн жилин туршарт
Һундл, ээмшг, үкл
Һээлгдсн фашистһрин йоснас,
Гитлерин «шин дигэс»,
Зовх түңгшх үзсн
Зөвүрин икиг эдлсн,
Аавһр ээжһрэн сулдхж
Аврлт угаһар ноолдла...
О, хар тамас
Ода шинхн сулдсн,
Зовлңнь давад уга
Зөвүртэ улсин чирэд,
Харцһуг чидлэри дарсн
Хээртэ өр цээлһншц,
Негативин будта шилд
Негт талрад үзгдсн
Бээдл мет гегэрсн
Байрин бүлэки мишэлһ
Би кезэчи мартшгов!
«Үрдүд! Ахир!» — гиж,
Урдин гүрмэн дарж,
Уктж маниг теврэд
Уульж, урсж үмснэ
Үннь, цусан асхж,
Үкснэс даву билэ!
Кесг дэкж, тиики,
Күлэсн седкл күцсн
Күмни бахтсн санана
Кемжэн уга байр,

Негт урһмл, цецгән
Неесн хавршң сээхн,
Үнн, цаһан санана,
Үнтэ диилһни акчм
Үзж, хүвтэ боллав.
Сулдхврч! гисн нерн
Салдс болһна седклд
Жилмүдин аюл диилх
Живр урһаж сунһад,
Магтал, ханлтин эмтәһәрни
Мана зүрк көндәж
Мөңкрлтин белгәр цавдла!
О, тиикд бидн
Ончта сээхн биләвдн,
Олна седкл авлсн
Омгта залус биләвдн!
Таньдго күүкд дурлж
Таалмжан илгәдг билә,
Үзлцхләрни, чирәнһ улаж,
Үүмж, сөгддг билә!..
Церг уралан гүжрж
Цеврлж йовсн район
Салдс Лободан төрсн,
Седклинь үрглжд авлсн,
Зовлцта, түрүтә дээнд
Зүркнәнһ киләсн болж
Зүүднднһ кесг орсн,
Төөнрж чееж хорсхсн
Төрсн һазрнһ сәнж,
Баахн, Городише гидг
Балһснд эк-эцкнһ,
Гергнһ, дөнтә көвүтәһән,

Гижгтэ дү күүкнь,
Нарч чадлго үлдэд
Нашута бээдлд бээж.
Украинэ нэзрт дээлдж,
Урд мана сулдхсн
Кесг селэд, балһсдт,
Кецү, уханд оршго,
Зүркн ханрм сүркэ,
Зулсн фашистнрин нарһсн,
Догшн үүл үзж,
Делкэһэр герч авч,
Араһан зууж, тедниг,
Аврлт угаһар хорах
Андһар бидн өглэвдн.
Немшин андыг эврәннь
Нүдэрн ол үзсн,
Герткэсн сансн Лобода
Гейүрсн, уудьвртсн бээдлтэ,
Нэзрин зура — карт
Нартан бэрж, шилтж,
Городищег доталж йилһэд
Харвж: «Яһв гилчи?
Хээртэ эк-эцкм,
Хэлэсн һанцхн үрм,
Дурта мини гергм,
Дү күүкм ода
Ээмшгтэ зеткрэс нарч
Эмд мэндэр намаг
Уктж медн теврхий?..
Ухарльг бэрцтэ, жөөлн
Ульһн цаһан седклтэ,
Уласн модн мет

Уйн нэрн цогцта,
Урсхлин усншн дольгалж
Унжад Иолынь шавдсн
Ут хойр тевгтэ,
Зеңкр өңгтэ теңгршн
Зеегтэ цеңкр нүдтэ,
Ду дуулад оркхлань,—
Дүүрж байрар цальгрсн
Делкэ тагчгрж сонсдг
Дү күүкм, хээмнь!
Мөн сиит олин
Мана Украинд чигн
Хойрдгч тиим күүкн,
Ховр, олдхн уга!
Кемр чи түүнэ
Көркхнинь үзэд дурлхлачн,—
Хармнлго чамд өгнэв,
Хальмг күргтэ болнав!
Хар үстэ ачнрм
Хаврар тогльж наадад
Хамр аман будад
Хальмгарн буртха!» — гиж,
Учрх үзлцлһэн санж,
Урсж, хээлж, бэрлдэнэ
Ахр завсрла нанд
Ахин седклэн келдмн...
...Урһсн нарнла урлдж
Уралан дээчнр дэврв.
Утанд булхад көкрсн
Уктсн Городище үзгдв.
Болв, өрүни хот
Булһад хамр ханһаж

Болһжах утан биш!
Һалзу һарар шатагдж
Һалар авгдсн гермүдин
Һашун үнртә утан!
О, шачах гер үзхинь
Оньдин нанд гер биш,
Өмнм күн шачахар
Өрчим зоваж үзгднә!
Шаржңнад дәрвкжәх түүмрин
Шарлсн залин бүлүрнь,
Шуугж, эрсмүд биш,
Шуукрж түңшсн күүнә
Цогцин арс хээрж
Цааранднь давшсн болна!
Төрснәснь авн күүг
Таалж өвртән өсксн,
Киитн, халунас харж
Кинж түүг аврсн,
Дегц байр зовлңгинь,
Деед дурни хүвинь,
Дуудсн хол күслинь
Деевр доран хувацсн,
Күмни ур шиңгәсн
Күндтә гер — күн!..
Кесг өдр сөөһин
Киләсн болж дуудсн,
Өлгәһинь көндәж өсксн,
Өргмжтә дуринь белглсн,
Ууһн көвүнәннь байрта
Уульһинь түрүн соңсхсн,
Жилв болж жирлзсн
Жирһлин әмтәг өгсн,

Эргндэн улаж шачах
Эңкр балһснанны, захар
Эндр Иван орв...
Өрчдэн бэрсн автоматан
Өмэрэн хэлэлһж шахад,
Хурц хойр нүдэрн
Хаалһ энгднь харвад,
Саглх, муурхан мартж
Салдс уульнцсар хурдлв.
Үдлго би бас
Үүрэн алдлго, дахв.
«Удлго! Удлго!»—гиж
Урлнь эрэ көндрнэ.
Халучрхсн зүркинэнь цоклһн
Хэврһдк нанд соңсгдна.
Бүдрн алдад, Ваня,
Бүриж эргндэн шинжлв,
Бара авсн мет
Барун үзгүр эргв.
Хүврсн хала деевртэ
Хуучн, улан чолун
Герин өөр тулгдж
Гейүрсн бээдлтэ зогсв.
Айрж, акчмд торж,
Ардан намаг хэлэн,
Алхад хашан үүд
Адһж, түлкэд орв.
«Мендвт! Мендвт!» — гиж
Мини үүрм хээкрв...
Ә-чимэн уга
Әэмшгтэ тагчг. Хаша —
Хорха, така уга,

Хоосн, Көндө. Таңх.
Тажрха автоматин дун,
Талдан хэврһдк уульнцас,
Таржннж манд сонсгдна.
Хамхрха терзмүдин нүкн
Харлж эжгоһар оңһана.
Герэсэн келжэх амншц
Герин үүдн делгэтэ.
Тоцхж акчмд зогссн
Тоота мисхлин цаг
Төөнрж чеежд шаварад
Сар, жил болна.
Салькнас хурдн санан
«Юн болнал?»—гиж,
Йорин хар күрнэр
Йоралас амн күртлнь
Седкл мерж хоосрулад
Селмин киитэр хээрнэ.
Генткн, тер анчла,
Герин өөр урһсн
Хар модна ацас
Хагшсн инэди сонсгдв.
«Хэлэ нааран, хэлэ, энд
Хар керэ суунав!»—гиж
Хээкрсн дун тачкнв.
Деегшэн харвн, Лобода,
Дегд ээмшж, дээвлэд,
Чашкурдсн зовлнгин дууһар
Чишкж: »Мамо!«—гивэ.
Мини зүркн ода
Менрж зогссн болв.
Һоларм хар киитн

Нотъхлзад ирвэтрэд одв.
Зун жил күрсн
Зузан көрстэ модна
Нүцкн тажрха хар
Нээхлсн ацмуд заагт,
Хурняста эцн чирэтэ
Хатмл эмгн үзгдв,
Шилтж маниг хэлэхэд:
«Шар немш, шар немш,
Шатхч немш, үкхч немш,
Ха намаг! Тусшгоч!
Хэврһэр! Хэврһэр!»—гиж,
Хойр альхан сарсалһж
Хомха дууһар яңшв.
«Бив, мамо, Иванв,
Буутн!»—гиж энсэд
Махлаһан авад сөгдж
Мини үүрм эрв.
Тагчгрсн экнь модан
Теврж цааран давшв.
Тиигжэтл, хэврһдк герэс,
Мана ду соңсж
Маштг нурһта, көгшн,
Мод түшсн өвгн,
Өөрдж ирэд ханяж
Өр өвдсн дууһар:
«Менд, куки, менд!
Манаһур одий. Чамд,
Заячин тэвсн хүвэр,
Зовлңг учрсиг би
Келж өгнэв»,— гиж
Көгшэ Иваниг үрв.

Өвгнүр хэлэж сөгдэд,
Өвдсн зүркэн бэрэд,
Секэтэ үүдн талагшан
Салдс герүр алхв.
Өтрлж ардаснь ишкэд
Өвгн ханцнась бэрв.
«Бичэ ор, кукн,
Бирдмүд... немшмүд... чамд
Бээжэһич... арһулдич... келнэв.
Бичэ ор»,— гиж
Оралдсн, ээмшсн келэр
Ормаснь тэвлго шимлдв
Зуг, Иван, араһан
Зууж нег мөслв.
Өвгнэ һарас алдрж
Өмэрэн уужм ишкв.
Үүднэ мөр алхн
Үүрм дор ормасн,
Толһан үс босхж,
Төөнрсн хар дууһар,
Хээкрн, эрс тулад
Хадгдсн мет көшв...
Акад уга цуснд
Аврлт угаһар алгдсн
Дөнтэ көвүһэн теврсн
Дурта гергэн үзв...
Нег сумар хойраһинь
Немшмүд, зулжаһад, алж...
Өрчдэн үрэн шахж
Өмэрэн унсн гергнэ
Гүрэтэ хойр тевгнь
Гүрмтэ полар сунж.

Цусн уга, цемэсн
Цаһан чирэнь бээдлд,
Зүвкнь секэтэ цеңкр
Зүрк ярсн нүднднь,
Эминь бийлэри дахулсн
Эмсхлин сүл кииллһнд
Эрэ секгдсн амнднь
Ээмшг эмдэр көшж...
Зах уга элвг
Зальта экин седклэри,
Көвүнэнь өрч һарари
Көөрк, хамад, хальчлж...
Жилмүд баһ эврэнь
Жирһлин сүл акчмд
Жирһл үүдэгч эк,
Үкль ирсн мисхллэ
Үрэн ухандан бэрж...
Хөри тав, эрэ,
Хээртэ нас күрсн,
Шар нари дор
Шинхи хүвэн олсн,
Ууһи үрэри түрүн
Уурган шимүлж байрлсн,
Көркхи чирэтэ экүр,
Күүкд күүнүр, яһж,
Шалу нигт үстэ
Шарнху өкэр чирэтэ,
Герлтэ орчлһгд ямаранчи
Гем һарһад уга,
Хаврин хурар уһагдсн
Хамтхаста цецгэс цевр,
Бичкхи дөнтэ көвүнүр

Бууһин ам, яһж
Залу күүнэ һар
Зөрж төвлсн болхв?
Автомат чаһһар атхсн
Арви цаһан хурһнь
Харлж үмснд хуврэд
Хагсад эс унсмб?
Шаһаж төвлсн хойр
Шал көк нүднәннь
Шарнь яһад эс
Шатж хаһрад сохрсмб?
Түүнэ төрсн өдр
Түңгсһн экиннь көкнд
Үснь хорнд хуврэд
Үринь эс хорлсмб?
Күн, зэрмдэн, аңгас
Күчр догшн...»—гисн
Кирд гисн ухан
Киитрүлж зүркндм орла,
Дэн чилтл, тер,
Дэриг шатаж хаһрулла...
Эңкрмүдэн теврж зовад
Экрж уульсн Лободан
Эцкнь партизанд һарч.
Энлүлж дү күүкинь
Харалын хар орнур
Хол Германюр тууж...
Эн хамгиг үзсн
Экнь, көөрк, адрж...
· · · · ·
Хөр һар жил
Хооран мини үзсн

Ээмшгтэ эн йовдл
Эмдрж эндр босв.
Газетин халхд би
Һазрин нег захд,
Хорссн өвдкүр сергэсн
Хол энкр Вьетнамд
Дээнэ бээдлэс авсн,
Дэрин үнр һарсн,
Зург хэлэж, үүмж,
Зүркэн атхж менрв.
Талдан эк үрэн
Теврж кевтнэ. Бас
Тедүхнд талдан салдс
Автоматан һартан атхж
Аңһлэж маасхлзад зогсж.
Һазр деер эндр
Гитлерин үвинь атхж,
Овр, бэрцинь шиңгэж,
Оңгдан күн босж...
Хооран газет оркж
Хораһар би йовв.
Шкафд өлгэтэ хуучн
Шинелэн шилтж хэлэв.
Өңгрсн хол дээнд
Өгрсн шар өрчэснь
Өмнм цоонгрж утан
Өөдлсн болж медгднэ.
Дэкнэс дээнэ йовдлмуд
Дэрвкж нүдндм хурлзна.
Буднгрсн тедн деер
Бууж, эндрк газетин
Халхд мини үзсн.

Халта зург барлгдна.
Хортн чидлтэ гиж
Хорһдж эс зулсн
Зөргтэ Вьетнамин гергн
Зургас үрэн теврсн
Дээвлж, өндэж, босад
«Дэн төгсвү?» — гисн
Халун сурвр тэвж
Хэрүһинь күлэсн болна.
«Төгсэти, зогсати, эңкр
Төрски мини нутгтм
Төвкнүн өгтн!»—гиж
Тер эрснь сонсгдна.
Болв, сурсинь күцэж
Болхий? Болх! Лавта!
Күржннж чичрсн һазрин
Күчиг бэрж, болшго,
Күрисн усн һалвиг
Күн зогсаж чадшго,
Өнгрх уга болсиг
Өдгәһүр ирүлж чадшго.
Зуг, мини үр
Зовлңгта Лободан бүлиг,
Хортна һарас Вьетнамд
Хорсн гергиг үртәһинь
Һазрин чичрлһн, усна
Һалв, тиигтлән, хораву?
Уга! Талдан чидл!
Урдас сурһмж авсн
Ухата, цаһан саната,
Уралан алхсн күмн,
Үгцж нег мөслхләрн

Үрглжд уга кем
Дээнэ чидл!

Түүг

Дэкж төрүц босшгоһар,

Күмни алдр күңкл

Күчинь таслж дарх!

Эврәннь эңкр үрдүдэн,

Экнр эцкнрэн харх!

Өңгрж уга болсиг

Өдгәһүр ирүлж болшго,

Зуг,

иргчиг,

Күн

Залж

дуран

делдх!

ДАРГДСН ДЭЭСН

Кемжэн уга үрглж
Кедү жилмүд давулж,
Цагин селгэ дахулж,
Цаараннь маниг көтлвчн,

Догдлулж, делкэ чичрүлсн
Дөчн негдгч жилин,
Иргчин бээдл сольсн
Июнин хөрн хойриг,
Үкн үктлэн мана
Үй мартшгонь лавта!

Европиг дээлж бахтад
Йиртмжд ээмшг болсн
Гитлерин фашизм, тиигхд,
Гентки манур дэврлэ,
Түүмр, ширг, үклэр
Туужин халхс дүүргж,

Тов, танк, селмэр,
Төмр болдар тетксн
Нигт олн цергэн
Ниргүлж уралан туула,
Күүнэ, эврэ цусан
Күзүцэ келгж уула!
Харнһу сөөг олзлсн
Хулхач мет хортиг,

Сулдхврин эмтэх медсн
Советин зөргтэ улс,

Жилв бах хойран
Жидин үзүрт даалһж,
Таал күсл хойран
Төрсн нутгдан нерэдж,

Хортн чидлтэ гиж
Хооран цухрх меддго,
Дээсн ик гиж
Дэврлһ кедгэн уурдго,
Бэрлдэни догшнд батрсн
Баатр нерэн дуудулсн,
Күңкл Ленинэнь дүриг
Күдр тугмудтан делсүлсн,
Күмни сэ хээсн,
Коммуна партяр делдүлгсн,
Советин цергиннь даранд
Сай түмэрн зогсла,
Сүрэлкж ирсн хортиг
Сөргж дэврэд цокла!

Түрүтэ дөрвн жилд
Түгсн түүмрин заль
Түмн сай, хорта
Шарһ моһан келэрн
Шатаж һазр долаж
Шахж зовлнг үзүллэ.

Тер, күмни жирһл
Теермдсн зовлнгта цагт,
Алврдан белг гиж
Алти уургарн өксн,
Эңкр үрдэн, кедү,

Экнр алдж хээлсн?
Өнр, кедү бүл
Өнчрж һанц болсн?

Кесг жилин туршарт
Кинж, дээч наснднь,
Күлгин эмэлин дөрэд
Күргж, кү кесн,
Дүүвр кедү залус,
Дээни халта көлд,
«Чис» гисн акчмд
Чимк сумар алгдсн?

Зуг, тер кемлә,
Тууж күцэгч өңгрсн,
Зун жилмүдин иргч,
Тугмудт бийән делскж:
«Эгрхлә — нээмн чимгн,
Асхрхла — ааһ цусн!» —
Күңкл улсар зэрлгдсн
Күмни көтлврч — үг,
Дэкэд дэкнэс күңкнж
Дээчнрин чидл болла!

Зүркидән Төрскән хадһлж,
Зүткж уралан аралдж,
Мана Улан Церг
Махсж ирсн дээсиг.
Буульмж, магтмж олсн
Бумбин баатрмудын йосар,
Хэрү дорацулж эргүлэд
Хээрлт угаһар кудла!

Нерэн өөдэн бэрж
Нег мөслсн дээчнр,
Дөрвн жилин туршарт
Дөрөхөн тэвлго бэрлдж,
Баатр харарн фашизмн
Бахлуртнь күрэд базнж,

Хотл балһсн Берлинднь
Хортнанны нурс таслж,
Күмни кишг аврж,
Күңкнсн цолан дуудулла,
Туужин хаалһ секж
Туурсн диилвр бэрлэ!

Һалв татж күмнэр
Һээд һарһгдсн өдрэс
Хөрн тавн жил
Хооран һарч гедрв,
Советин орн нутг
Солңгин герлэр герлтсн
Сонжлта кишгэн эдлж
Сээхрж улм батрв!

Өңгрсн дээни һалвд
Үмсн-тоосн болсн,
Олн балһсд, селэд
Өндэж шинэс босж,
Янзта кевтэ гермүдэрн
Ядсн хэлэц ханһаж,
Шавшсн нигт хамтхаста
Шалу баг моддарн

Теңг нарнла үүрлж
Тегштэн мандлж дүңгэнэ!

Теднэ тоод бас
Теегин тал дунд,
Һалв үдин нарнд,
Һанхсн моддин сүүдрт,
Элст мини бас
Эндэн көкрж дүңгэнэ!

«Дэргэ!», «Яха!» дуудулсн
Дэн эклсн өдр
Делкэд төрсн бичкд
Дегдэмл нилх наснасн,
Дүүвр наснд күрэд
Дүрклсн жирһл делдв,
Экнр-эцкнр болад

Энкр боожмул үрдэн
Өрүни цегэхи манһарла
Өкэрлж яслюр, зөөнэ.

Хүв-жирһл зарлсн
Хөрн һурвдгч съездин
Хээртэ шиидврин үлмэнд
Хальмг таһч гүжрж,
Һазр-усан ясж,
Һатлгч урһц урһаж,
Эдл-аху, малан,
Элвжүлж уралан ишкнэ.

Хортна дэн эклснэс
Хөрн тавн жил

Өнгрсн, эндр өдрин
Өөнлэ, уха тунгаж,
Төвкнүн-элин таалд
Төрскнәннь жирһл хэлэж,
Тэвсн йөрэлм иим:

Дэкэд туужд тиим
Дэн бичэ үзгдтхэ!
Эндр хөрн тавта
Эңкр мана үрдүд,
Төрскн орн-нутгиннь
Төвкнүн-элиннь харж,
Живхлнтэ дүрклсн жирһлэр
Жилмүдиннь жиндмэн бүртхэ,
Көдлмш күнкл хойрарн
Коммунизмин кемүр күртхэ!

КҮМНИ ЖИРЬЛ — НООЛДАН

Цердлсн цаһан эрстә
Цевр сарул өрэд,
Төгрг столын ца
Тагчгар хойр залу,
Делгэтә цаас негнь,
Дегтр умшж хойрдгчнь,
Сууна. Герин һаза
Сальки хурлзж ниснә,
Шүрүтәһәр цас өргж
Шуукрж цацад шивнә.
Хойр залуг хэврһәс
Хэләхинь: нег негән
Сәэхн кевәр дураж.
Саладан сигарет бәрси
Өргн чирәтә залун
Өрчднь «Улан тугин»
Орден гилвкж шавшна.
Шанаһарнь дэврж һарси
Шавин үлдл — сөрв,
Ордениг дээнд авсиг
Оньгта күүнд үзүлнә.
Хойрдгчнь, ода чигн
Хурняси уга манната,
Бод гиси хэләцтә
Баахи сурһульч көвүн,
Хая-хая, умшжаһад,
Хэләцән медәтәһүр хайна,
Эне, күр эклх

Эв хээжэх бээдлтэ.
Тэмкэн унтрхлань хайхар
Түдс залу босхла —
Хаб гиж көвүн
Хавлж күүрэн эклв.

«Даарх киитн угаһар
Даңгин, дөрвн цагт,
Үвл уга зунаһар
Оньдин бээдг болхла,
Өдмг һуйр угаһар
Өлсх уга цатхлнгар,
Кемр күмни хаалһд
Күнд түрү харһлго,
Жирһл сөрлт угаһар
Жисдг бээсн болхла,
Кезэни кезэнэ, баажа,
Коммунизм нартд тосхгдчкн
Күмн байрта, хүвтэ,
Эндр ниргж, шуугж,
Эс бээх билү?»
Умшжасн дегтрэн оркж,
Удан санснаннь аш,
Уха туцһаж, Дорж,
Школын багш наһцхасн
Шилтж хэлэхэд сурв.
Арвн дола күрсн,
Арвдгч класст орсн,
Социальн төрмүдэр шидр
Соньмсж дегтрмүд умшсн,
Баахн көвүнэ толһад
Байр, зовлң төрүлж,

Ү-түмн ухан
Үүмүлж, санулж орна.
Туужин халхс цугтан
Туурсн йовдлмудар дүүрнг,
Зуг, туурлһн болһнь
Зовлң дииллһн болдг.
Дэн, дэн, дэн,
Дэрин көңшүн утан.
Цусн, цусн, цусн,
Цуглулхла — Төвкнүн Дала.
Күн, эклж хойр
Көлдэд зогсснас авн,
Мамонт, тер гүтнлэ,
Махна төлэ цоклдна,
Цааранднь, саак кевтэн,
Цагин ут татлһнд,
Цогцан бүркх хувц,
Гесэн цадхх хот,
Герэн дулалх түлэ
Олхин төлэ, көөрк.
Онъдин бэрлдэ кенэ.
Худл, мек, хоома,
Хуурмг авъяс бас
Эврэн бийиннь үндсэн,
Эклцэн эндэс авна,
Өлн, дуту тедниг
Өскж босхад теткнэ.
Юңгад гихлэ, күүнэ
Йосн дотр заннь —
Цаһан санан, Үнн,
Цань уга хээрлт.
Болв, зэрмцэн, цугнь

Бээсн бийнь, күн,
Бээхэри байн болхш.
Хөөткэн санж, тер,
Хоршах седкл зүүж,
Хармнч, хулхач болна.
Минь тер седклэс,
Моом аштнь болсн
Капитализм төрснь лавта.
Туужин ик холд
«Капитал» гисн үгин
Түрүн утхнь «Капита» —
«Толһа» гисн санж,
Мал хоршаллһнас эклж,
Мана цагт бээх
Утхан авсн мөнж.
Удан һанцарн бишлэлж
Тер хамгиг Дорж
Тоолж кесг ухалла,
Эврэн олсн санаһан
Эндр багшдан келлэ.
Зееһинь үгмүдт һаһцхнь
Зөвэр удан тоолжаһад:
«Сурвртан түрүлэд бийчн
Сансан һарһлчн», — гив.
«Миниһэр болхла, — Дорж,
Мусг инэж келв —
Күмн кезэнэс авн
Коммунизмд бээх билэ».
«— Күмни жириһлиг туужар
Көтлсн чидлин нуувч
Күцднь күцэд медх
Насчн, Дорж, ирв.

Нанд, келснчн, тодлгдв.
Болв, чини санснчн
Буру,— гиж наһц
Багш, көвүнд зарлв.—
Йиртмжин йосар хэлэхлэ,
Йир юн болвчн,
Делкэд бээх тоот,
Деерк, дотрк хойрта.
Тер хойриг дегц
Тегштнь бодлж шинжлхлэ,
Хурц ухана селмэр
Хучлж уңгднь күрхлэ —
Хээсн үннэн олхч.
Талданар, икэрнь, үннэ
Тасрха хартан бэрхч.
Кемр, чини келсэр,
Кезэни кезэнэс авн,
Күмни хаалһд төрүц
Күчнндх түрү зүдү,
Күслднь харшлт угаһар,
Сансн ухалсн тоотднь
Саалтг, сөрлц угаһар,
Жилмүдэр, цагар, үрглжэр
Жирһл жиссн болхла —
Һундлтал болх билэ!
Һазриг бийэри кеерүлсн,
Гүн ухананнь күңклэр
Атомин умш бэрж,
Ар киитн далан
Мөсн дораһур усчж
Мөһлцг һазр төгэлсн,
Космосин гүүнд сарин

Көрс көлсэрн көндөж,
Эмэж, далдлсн гижгинь
Эргж хэлэхэд үзсн
Өдгэ цагин күн
Орчлнгд бээшго билэ!
Дөрвн көлтэ адусн
Делкэн ангин тоод,
Эмтин чидл угань
Эрэ торад, өдгэд,
Күн нерн уга,
Күрх бээснь маһд!
Ирвск, арслнг, чон,
Идэд чилэхкх билэ!
Һазрин көрс ээмшгтэ
Һалв мөсэр бүрксн
Киитн, өдгэ күмнэ
Көрңгинь таслчкх билэ!
Жигтэ! Сөрлц угаһар
Жисэн йиртмжд уга!
Сөрлцж өмнэснь туллцсн
Серүкн аһар угаһар,
Суусн ормасн өөдлж
Самолет нисшгонь ил!
Салькар туугдсн жилктэ
Сээхн онц, кемр,
Уктж, сөрлцж, туллцсн
Усн уга болхла,—
Усчшгонь бас үнн!
Цусч аңла, күн,
Цагин холд теслцхэр,
Өмнк хойр көлэн
Өөдэн өргж сулдхад,

Мод, чолу олзлад,
Мамонт, ирвск дииллэ,
Тер цагас авн
Туужд ухан төрлэ!
Киит диилхин төлэд
Күн арһан хээж,
(Ноха амндан күрхлэ
Нуурин уснд усчна!)
Хойр мод шудрхла
Халдгинь тодлж, һал
Теңгрэс сурлго, эврэн
Түгэж шатадг болв,
Ээмдэн арс зүүһэд
Эвинь олж торһхла —
Дулан болдгиг аңхрж
Дамшлтарн уралан алхв!
Дамшлт гиснчн, харһси.
Дашрун учрар секгдсн,
Күмни жирһл гөңгрүлсн,
Күчтэ йовдл тодллһн.
Тодлгдсн хамг күмни
Толһаһас толһаһур нүүж,
Үйэс үйд өггдсн
Үнтэ гидг белг!
Уха хоршаллһнас көлтэ
Үгмүдмдн, цуг маанрт,
Өврмжтэ, улһхта, герлтэ
Өдгэг хээрлсн болдг.
Утх, бүлү — олзан
Урнд хэврхлэ өгдг.
Түрү элвгэр диилхлэ
Түгж ухан өсдг.

Төр учрас, күн,
Төвкнж ормдан зогсхла,
Түрү зүдүһэс зулж
Тагчг чикэн атхкла,
Хаалһд харһсн харшиг
Хэврһэрнь давж ээхлэ,
Гериннь ирг эргж
Гөңгн диилвр хээхлэ —
Диилвр бэрх биш,
Дорагшан хэрү орх,
Аралдж уралан зүткснд
Ацан төр болх.
Күмни дуудсн күсл
Коммунизм гиснчн, хээмнь,
Залхуһин зүүдн болсн,
Зальгдгин тачал болсн,
Тууль түүкд келгддг
Таралңгин орн биш!
Төрчн, цуг мана,
Төңгрт, теегт, төнгст,
Оньдин сөрлц диилж,
Оларн көдлснэ аш!
Хар, цаһан санан,
Харңһу, герл хойрин
Аврлт уга бэрлдэни
Алдр нарта диг!
Орчлңгин далдлсн нуувчс
Олж секэд олзлсн,
Ухана, сарул ухана,
Үни, сулдхвр, герлэр,
Ундан хэрүлж бахтсн
Улңхта мөңк хүрм!»

Тиигж цээлхвэрэн залу
Төгсэж тагчг болв.
Тэмкдэн һал кехэр
Татад хустг хусхлань —
Үннэ, Төрскнәннь төлэ
Үкл хораж бэрсн
«Улан тугин» орден
Улцтрад, асад цээлзв.

Элвгэр бэрүлж өгсн
Эврәннь насна дамшлтас
Буурл үстэ, медэтэ
Багш үлгүр авб,
Тодрхаһар жирһлин жанһр
Тоолврта көвүнд келв.
Соңссна эсв күүнд
Сурһмжин билг болв.
Багшин келсн тоотиг
Баахн Дорж медв.
«Күмни жирһл — ноолдаг»
Көвүн батар тодлв.

Һалв эклх өңгтәһэр
Һаза салькн урдкарн
Һазр долаж элкдэд
Һэңнж хуцад яншна.

Догдлж шуурһн шуурчахиг
Дотран Дорж санна.

Хаалһднь харш болсн
Харлсн үүлнэ өмнэс

Сальк өрж зүткэд,
Саалтг, түрүг диилэд,
Шуурһна чидл дарад,
Шудтан йовх залус;

Аюлла теегт харһж,
Ардк өмнкэн тоолж,
Аралдж, нег мөслж,
Арг чидлэн һарһж,
Аврад авад одхдан
Ажг уга, уралан
Хамад, хаша хаацурнь
Хөөһэн туусн хөөчнр,—

Доржин нүднд, акчмд,
Дараһарн өмннь үзгднэ.
Бат, өдгэ цагин
Баатрмуд болж медгднэ.

Эдниг көтлж йовх
Эңкр Ленинэ бээдл
Эрст өлгэтэ зургас
Электричествин цээсн герл,
Тагчгрсн Доржин өмн
Таалсн өңгтәһәр босхв.
«Күмни жирһл — ноолдан,
Күчтәнэ диилдмн!» — гиж,
Урлан көндөж Ленин
Ухаһан келсн болв.

НАШУТА КЕЛВР

Жигтэ юмн.
Жилин дуусн гилтэ
Зунаһа нанла учрсн
Зовлңгта йовдл сангдна.

Кер мөрэрн
Кеерэс герэн темцлэв.
Нарн суух алдни
Намшр цаг билэ.

Төгэлңгд тагчг.
Толһа дүүргсн хамг
Тоолвран тоолж, мөрнэ
Төвшүн ишкдлэр йовлав.

Эврэ бийдэн,
Эн анчла ирлцсн,
Ухаллһнд дөң болсн,
Ут ду гүншлэв.

Хая-хая
Хаалһас, турун дорас,
Сард гиж живрэн
Сажад шовуд ниснэ.

Нигт ноһанд
Нег негэн дахад,
Ца-нааһас ниилэд
Царцаха зиигж шуугна.

Тиньгр теегэр
Тиигж йовж йовтлм
Суг гисн э
Сананим, гентки, тарав.

Хэлэн гихинь:
Харлж, мөрнэ делд
Торад наалдж, хавтаһад,
Торһа суусн бээж.

Хэврһэрнь давад
Халяд нисхэр седхлэрн,
Көөрк, мөч авад,
Килһснд хумсарн торву?

Нам, тиигжәһэд,
Нөөрмү шовун, делиг,
Нүүрән гиж санад,
Наалдад духуцсн болву?

Би түүнүр
Болһаж һаран татв,
Үргәшго седклтә, арһул,
Үүрән деләс салһв.

Акад юмби!
Альһн деерәсм, шовун,
Салшго бээдл һарад
Саладм хумсан шигдәв.

Нег акчмд,
Нанур мини нээж,

Эрж сурсн мет,
Эргэд хэлэсн болв.

Зуг эн
Зерлг живртн иигдгнь,
Өвэрц заң үзүлдгнь,
Өврмж нанд болв.

Кен, кезэ
Кеер йовсн күүнэ
Альхн деер суусн
Акад торһа үзлэ?

Алң болж
Алмацж шову шинжлв.
Чичрж, ээсн бээдлнь
Чееждм харм өскв.

Хээмнь, хээмнь,
Халяд деер жиргэд
Хальмг тег сергэдг
Хээртэ шовун, торһа,

Ханлтан тальвж
Халунар келхэс биш,
Кезэд чигн, харш
Кешгов чамдан, иньг!

Нисич!— гинэд,
Нииһин седклэн үзүлэд,
Аһарт һаран көндэж
Альхн деерэсн буулһв.

Жнигж, шовун,
Живрэн делэд адһж,
Зуурнь үкл бээхшнг,
Зулси бээдл һарһв.

Үкл бээж!
Үүмси мини нүднд
Шус гиж торлзси
Шуугси сүүдр үзгдв.

Тедүхнд, өөрхнд
Түүнэ эзнъ таньгдв:
Элкдж деерэс унси
Элэ нанд харвгдв.

Деермч-аңһуч
Далваһарн сажн хамад,
Хату хумснанны дегәһәр
Хавлж торһаг бәрв.

Хай!— гиж
Хээкрсн мини дун,
Үргэх биш, алачиг
Улм адһасн болв.

Чолун хоңшарарн
Чишксн дуучиг чоңкв.
Нап деегүр, инэсншң,
Нисэд теңгүр өөдлв.

Өөрм, үмтрси,
Өрвлһ аһарт һаңхв.

Халхим шатаж, дусал
Халун цусн тусв.

Энкр торһа
Элэһэс зулсн бээж.
Харслт олхар альхндм
Хорһдж суусн бээж.

Иньг-күүг
Иткэд тер ицж,
Хортнднь түүг түлкж
Хайшго гийэд ирж.

Тег урдкарн
Төгэлңгд тагчг билэ.
Негл торһа, зуг,
Нартд ода дутла.

Торһан, халхдм
Тусн цусна дусал
Шаварж чееждм орад
Шатаж седкл хорсхна.

Цаг өңгрж
Цасн усн хээлнэ.
Кергтэдэн эс медгдсиг
Күүнд хөөннь тээлнэ.

ЗӨРГТЭ ТУУЛА

Туулан тускар бичкнэсн
Тууль-түүк сонслав.
Кеер, сертхр чиктиг,
Кесг эврэн үзлэв.

Мусг гиж инэж
Мана ахнр келдмн:
Теегин аң заагас
Туула хурдн болдмн.

Шург, арат, чонас
Шулуһарн тер һардмн.
Чикн кел хойртан
Чидл арһан хурадмн.

Сард гиж шакшгиг
Салькн үлэж көндөвү,
Шарлжн генткн хуһрж
Шаржннсн э һарву,

Барванцг теегин аһуһар
Бархлэж борлад көлврвү,
Хү өөгүрнь ширвкж
Хурлзад шуугж эргвү,—

Хойр чикэн сертэлһж
Хооран, өмэрэн хэлэнэ
Хортнаннь үзг авч
Хорһ һазр хээнэ.

Турута, шүдтэ, хумстaнaс
Туула цугаснь үргнэ.
Ээмтхэн авц-бэрц
Эмтэ тоот меднэ.

Тедн биш, нам
Теегин туулас бийснь,
Үй-үйдэн бичкнэснь,
Үргдг, зулдг заң,

Сүрдх, чочх авъяс
Сурһж дасхдг кевтэ.
Эс ээсн девэлэг
Эрж засдг бээдлтэ.

Болв, келврм лавта
Болсн үнн тууж.
Туула авцта улст
Туста, олзта сурһмж.

Кирүн кем давла,
Кирмг цасн унла.
Туян книслһэр гилвксн
Тег сээхрж цээлзлэ.

Намрин өвснэ бүчрт
Наалдсн цасна умш
Билцгин нүднд герлтсн
Бичкхн сувсншңг асла.

Ирмгин ца геедрж
Идшлж йовсн хөөнүр,

Гертэсн, хэлэслчн гинэд,
Гирлгэн авад харлав.

Тиигжэһэд, кен медхв,
Тсегт шидр цөөрсн
Чонмудас негнь хошур
Чемшэд орхла яахв?

Зуг, назаран харлһнлам,
Зальтрсн йиртмжин бээдл,
Теегиг сернжлэр бүрксн
Түрүн цасна үнр,

Хооран му уха
Холдулад чеежэс көөлэ.
Сенр, өргмжтэ байрар
Седкл герлтхж дүүрглэ.

Орчлңгин эмтэхэр, би,
Оошкан дүүргэд киилж,
Өтрлж, уужм алхад,
Өмэрэн йовж йовтлм:

Нимгн цаһан цааснд
Негт харар эрэлсншң,
Шовун, туула хамгин
Шин мөр харвгдла.

Хамдан нанла, назрин
Хар уга өврт
Багтж, түрүн цас
Байрлж ишксн тедн,

«Менд!» — гисн бичгэн
Мөрэрн үлдэсн болла,
«Мед! Умш!» — гиж
Мини уха дуудла.

Хэлэцэн мөрэс салһж
Хэврһшэн болһаж харвв.
Тедүхнд, теегэр гүүсн,
Туула үзж, маасхлэв.

Тулад һэрэддг дөрвн
Туулан хурдн көлин
Тавг болһнднь көг
Тэвэд эрэслчкесн кевтэ,

Бөкчхлэж, ниссн мет,
Бээсэн һарһад хурдлна.
Өсрхлэрн делм алд
Өмэрэн сунад тусна.

Көөркө, ода эн
Кенэс зулж йовхмби?
Альдас, кен нертэ
Аврлт уга дээсн,

Килнц уга туулаг
Көөһэд дорацулж йовхмби?
Тиигж санад би
Төгэлнгдэн эргэд хэлэв.

Теегин альхн тегшт
Төрүц юмн харвгдхш.

Туула, зуг, урдкарн
Туурсн хурдан зогсахш.

Зөвэр заагрснаннь хөөн
Зовлңгиннь учр аңхрв:
Тус деернь унсн
Тарвж, сүрдж, үзүв.

Хаврин сүүлэр, төлжсн,
Хурh хумслж өргдг,
Тарвж шову өөрхнэс
Таанр үзлт, угай?

Туула биш, аратыг
Тарвж меңнэд хорана.
Элкдж кийһс унад
Эвинь олж, күзүнднь

Хумсан шааж, болд
Хонгшарарн толһаһинь цомлж,
Күчтэ живрэрн деегшэн
Күгдлэд авад һарна.

Гүүсн туулаг күцэд
Һазрла тарвж наалдв,
Зооднь болд хумсан
Зууньрулхар, цусч шовун,

Шуугж теңгрэс өөрдэд
Шассинь буусн самолетшн,
Хойр көлэн унжулж
Хумснаннь дегэ сарсалһв.

Боладл одвч гиж
Би өр өвдв.
Зуг, соньн йовдл!
Зооһан өглго туула,

Гентки дор ормдан
Гедргэн киисж унв,
Ари чидлэн хураж
Ардк хойр көлэрн,

Тарвжин геснэс үмтрэд
Тарад төгэлңгд нисв.
Дээвлж өндлэсн шовуна
Дотрнь унжсн үзгдв.

Туула өсрж босад
Тустан һарад хурдлв.
Шавта хортнь тедүхнд
Шалд гинэд унв.

Мисхлин зуур болж
Минь ода төгссн
Бэрлдэнэ ормур, герч,
Би хэлэхэр адһв.

Ончта сээхнэр унж
Одахн һазр бүрксн
Цаһан архайг цасн
Цусар лашгдад улаж.

Эрэ эмтэ кевтх
Ээмшгтэ шавта тарвж
Намаг өөрдхлэм көндрж
Нисхэр седж өндэв.

Күгдлж ормдан эргэд
Күчтэ хоңгшаран секв.
Дэврх бээдл нарһад
Далваһарн һазр түшв.

Болв, чидлнь чилэд
Босдг арһнь тасрв.
Тееглэ өрчэн шахад
Тарвж ки тасрв.

Махн цусар тежэл,
Мең меңж, кедг
Тарвж шовуна үклд,
Тегэд, кен гемтэв?

Түүнэ өлн гесний,
Туулан, жирһлиннь төлэ,
Туллцж бээр бэрлдэд
Төрсн алдр диилврий?

Кен медхв, зуг
Товчлж келхм иим:
Кемр зөргтэ кевэр,
Толһаһан, ээж, геелго,

Арһан нарһж, хортнла
Араһан зууж, цоклдхла —
Туулан бийнь, зэрмдэн,
Тарвжиг диилж хорана.

Ашнь: дээсэн дарсн
Алдр туулаг дурахмн.
Эмнд харш болдг
Ээмшг седклэс көөхмн.

ООНИН ҮКЛ, ЭС ГИЖ ЭВДРСН ӨРҮН

Тенгр цегэрж

өр

Теегин бээдл цээлһв.

Зүн үзг гегэрж

Зандрсн,

мандлсн,

алтрсн,

Улавр серүкн толяр

Ууг дүүргж деврүлв.

Өрүни серглң орчлңг

Өңгән ясж өндөв.

Төгрг бичкәхн сүүдр

Төөнрж деерм чичрв.

Толһаһан өөдән өргхлә —

Тус орадм жиргж

Торһа ээрснь үзгдв.

Нег орчлңгд бээх

Нииһән медүлх саната

Нанла мендлсн болв.

Би, маасхлзж, түүнүр

Бас һаран дайлв.

Тегш теегин дунд

Тедүкнд дүңгәж өөдлсн

Толһан ташуд зурмн

Тотхж, төгәлңгдән хэләж,

Бахн метәр көшж,

Байрлсн дууһар ишкрж,
Баахн иньгэн, ичэнэснь,
Бийүрн дуудсн болв.

Толһан цааһас, тиигжэтл,
Төвкнүн алхмар ишкж,
Оон гөрэсн хойр
Ора деернь һарв.

Тогтнж, акчмд зогсад,
Теегэн эргмд шинжлэд,
Урһжах нарна толь
Уусн болж медгдв.

Оньг билгэн хоршаж
Олн сай жилмүдт
Орчлң, скульптор мет,
Оонин дүриг онцлж,
Ясн, өвр, туруһинь,
Янз, кевинь, дуршж,
Яһж, күцэхинь санж,
Ясад үүдэсн бээдлтэ.
Бүчрлэд уга ацшң
Буһин уйн өвртэ.
Хан-һәрд шовуни
Хоңшар мет хамрта,
Шүүрэд, үзсэн бәрдг
Шург нохан гүрэтэ,
Шус гисн хүүшң
Шулм шулун көлтэ,
Хәрд һарад уга
Хальмг баахн сээхлән

Цевр, килнц уга,
Цаһан седкл мет,
Нээхлж, салькнд эрвлзсн
Царцгин өлн өвсэр
Цадж, теегэн кеерүлдг,
Нүл уга аңгиг,

Негт өөдэн һэрэдж
Нисн гисн бээдлтэ
Оон гөрэсн хойриг
Ормасн көндрлго һээхнэв,
Киһһэн авлго, тагчг
Кевтж дотран байснав.

Жигтэ иим сээхиг
Жилмүдиннь туршт үзх
Хүв өгснднь жирһлдэн
Ханлт тагчгар өргнэв.

Өргмжтэ өрүни дүүрэн
Өргн теегэрм тарна,
Цеңкр цегэхи аһар
Цеврэри оошк таална,
Цоохр залата шонтл
Цомг деер гекнэ.
Седкл таарж тееглэ
Селвгцж амрсн болна.

Делкэн бээдл һээхж
Дотр бийм талваж,
Цогц, махмуд, санам
Цуг нартла ниилж,

Оон, ноһан, салькншн
Орчлнгин умшнь болнав.
Чееж сарулдхж дүүргсн
Чилгр байр олнав...

Сард гисн э
Салькн чикндм күргв.
Серд гиж үргэд
Сагар өөдэн хоншаран
Оон өргсн мисхллэ —
Оһтһу хайрсн мет
Толһан цааһас бу
Таш гиж хав.

Доран өсрсн оон
Дөрв көлдж унв.

Чашкурдсн дууһар, күүншнг,
Чишкж, өрүниг дүүргв...

Хурлзж, шовуд тарад
Хооран, хэврһшэн нисв...
Эмтэ тоотнь адһж
Ээмшж арһан хээв...

Күндэр шавтсн оон
Күзүһэн нуһлж мошкрв...
Хагдж турглсн цусн
Харлулж нар будв...

Орчлнгин сээхнд бахтсн
Өрүни байр бөкв...

Зөгсэри көкрж наласи
Заһсарни эмт тежэси,
Серү теэгт белгисн
Серглицг һолын усиг
Нег хар санат
Негт урсхлинь сольж,
Хагсаһад, түүнэ йоралинь
Харлулж секси мет;

Түмн сай жилмүдт
Түвмүд мандлж герлтхси
Солң одиг, негт,
Сөңгиснэ хөөн тенгр
Харлулж өнчрүлси көндө
Харцһу орм мет;

Жирһлин бээдл сольх
Жигтэ сээхн күслиг
Хаһад уһаси мет;
Хүвтэ орлчнгин бээдл
Бууһин хайрси утанд
Будигтрж өмнм дээвлв...

Оонд биш,
 сумн,
Ончта,
 седкл авлси,
Өкэр сээхлэ мет
Өрүнд
 тусси болв...
Өрүни зальта цусн
Өрчим шатав...

НАРГ

ШҮЛГҮД

Тууж	7
Москва	9
Алдр эгл салдст	10
Маяковский	13
Болд зэңгдэ	17
Уралан	19
Иргч итклимдн тевчх	21
Өвкнрин бумб	23
Моңһл күслэн күцтхэ!	24
Төрски балһсндан	26
Жирилин эки	28
Иөрэл	30
Шүлгч болн цаг	32
Алдр Лермонтовин музейэс...	35
Оли жилин хөөн	36
Намрар	38
Зунаһа, кезэңк толһа малтж...	39
Уласн	40
Үнр, өөнд, амтарнь...	42
Бадм цецгэс цуглуулсн...	43
Күмни седкл	44
Нуурин көвэд	45
Булг	47
Өрүнэс асхн күртл...	49
Бичкн наснам үүрмүд	51
Үгин утх	53
Күүкд күүнэ герлд	54
Кемр сээнд үзгдх уха зүүж...	56
Жилв х	58
Генткн алдрси үгиг...	57
Өвдкүр	59
Цуг эмти бийднь...	60
Билг уга шүлгч...	61

Кеду үннийг нуувчн...	62
Кесг жилин туршарт...	63
Сээндэн кесн муучн...	64
Цогц	65
Моцхг күүнд күртсн...	67
Пеньсд күрч йовх үүртэн	68

ЖИРЪЛ БОЛН УХАЛЛЪН

Күцкл Ленинэ ухан...	71
Ори нутг дээнэ көлд	72
Үзгдэд уга жирл босхжах, буслсн	73
Амрлһнд һарсн пенсионер метэр	74
Күмни тууж цагин	75
Хээртэ ори нутгтан бээхиннь	76
Күмни мөцк тосхлһнд, күцкл	77
Туужин жисэ ухаһарн залсн	78
Сээхн минн үр-иньг	79
Цаг давх—цуг бидн	80
Хөөтин хол иргчин күн	81
Шир ширднэ... хорһлжн хээрцг	82
Кезэцк дуд, зургуд	83
Седклдэн эцкр Пушкиниг шкафас	84
Закврин нег үг	85
Көрэ һазрин жөрсн дор	86
Туульд ордг сөөвцгүд мет	87
Көвүн көлэн керчж	88
Балһсан бийлэһэн зөөлгө, зугл нерэдхлэм	89
Зовж, терзин шилиг цокж	90
Өлн күнд цагла үр-иньгтэһэн	91
Орчлнг бийдэн багтасн	92
Үгин үлмэд багтлан	93
Цагнь ирхлэ нурх	94
Манурсн чилгр өрүни кемлэ	95
Түүмр унтрадг машин	96
Тавта бичкхн көвүн тесгт	97
Нарна тольд мандлсн	98
Тоомсрта кернэс салшго ухан	99

Бичкидэн, школд оржахдан	100
Бички күүки көлэн хатхж	101
Үклинь өөрдсиг медси	102
Наза уульнид милицэс бултж	103
Арһнь чилжэхиг, жирһл бөкжэхиг	104
Күцси күцлинь диглж	105
Тежэлтэ, ижлдси ормдан	106
Өми үзгүр биш	107
Күүнэс чидл угань нартд уга	108
Седкл, жилв, жирһлэн нөөлгө	109
Кениг итхми гиж	110
Хорссн өвдкүрэр эмч	111
Соңсгдэд уга дууни айсмуд	112
Мендлхлэри оньдин мишэж	
юңгад	113
Үклэс жирһлинь хальчлси күүнд	114
Хаврин үсэр делврси делнгэн	115
Зовлң уга шүлгч	116
Цевр, чилгр теңгрт дүңгэж	117
Шуугата студентир, үүмж	118
Тавта бичкхи көвүн	119
Алхимик нег хаанур ирж	120
Өрүһэр радио соңсву	121
Туурсн шүлгчирин нерд	122
Ар үзгин солң	123
Цаһан саната үүрчи, кемр	124
Бахин айста пластинкс нег үзгт	125
Хойр чемпиона наад	126
Төрлһн, үкл хойр	127
Күн болһн эврәннь	128
Төрскнэр тарси үүрмүдиннь	129
Хату чиктэшң бидн зэрмдэн	130
То томжан угаһар	131
Цаг селгэтэ гисн	132
Одахн өөрхи үүрэн оларн	133
«Угаг бээнэ гихлэчи чамаг...»	134
Шүлгин деед, дотринь	135
Ухан седклэн тэвж	136
Йиртмжин зокъялд нег	137
Уульдган мартси зэрмнь	138

Хойр Үулын хоорндкиг	139
Кезэнэ теегт учрсн	140

БИЧКДҮДТ

Сентябрин түрүн өдр	143
Шовшур	144
Бааськ	146
Харминч Үлмж	149
«Зөргтэ» нэрэ	151

ПОЭМС

Вьетнамин сергэсн тодлвр	155
Даргдсн дээсн	171
Күмни жирһл — ноолдан	177
Нашута келвр	187
Зөргтэ туула	192
Оонын үкл эс гиж, эвдрсн өрүн	199

Давид Никитич.
Кугультинов

Жизнь и размышления

Стихи и поэмы
на калмыцком
языке.

■
Оформление и художественное редактиро-
вание Н. Д. Будникова.

■
Редактор Т. О. Бембеев.

■
Технический редактор Я. Ф. Гайдаш.

■
Корректоры В. Э. Манджиева
и В. Д. Данилова.

■
Калмыцкое книжное издательство,
г. Элиста, 1967 г.

■
Сдано в набор 24.IV-67 г.
Подписано к печати 27.VII-67 г.
Формат 70x84¹/₃₂. Мелованная бумага.
Печ. л. 7,1. Уч.-изд. л. 5,35. Тираж 1000 экз.
Заказ № 1283. К00746.
Цена в переплете и суперобложке 92 коп.

■
Краевая типография, г. Ставрополь,
ул. Артема, 18.

